

Стенографски дневник

НА

26. заседание

Петък, 25 декември 1942 г.

Открито в 16 ч. 40 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Кюсеианов.
Секретар: Атанас Цветков.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съобщения:

Отпуск 589
Предложения 589

Дневен ред:

Законопроект за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година. (Първо четене — разискване) 589

Говорили: Д-р Г. Липовански 589
Д. Христов 591
С. Ганев 596

Предложение от председателствувания, Народното събрание да има заседание в събота, 26 т. м., и понеделник, 28 т. м. (Приемане) 601

Дневен ред за следващото заседание 601

Председателствувал д-р Петър Кюсеианов: Присъствуват необходимият брой народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват народните представители: Александър Радолов, Борис Попов, Георги Миков, Гето Кръстев, Кирил Минков, д-р Никола Минков, Симеон Симеонов и Филип Махмудиев)

Председателството е разрешило отпуск на следните г-да народни представители: Александър Радолов — 2 дена, Дичо Тодоров — 3 дни, Илия Славков — 3 дни и Кирил Минков — 1 ден.

Постъпило е от Министерството на външните работи и на изповеданията предложение за одобрение второто постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 9 декември 1942 г., протокол № 163 — относно одобрение конвенцията между царство България и република Словакия за уреждане на взаимна правна защита и съдебна помощ в областта на гражданското и на търговското право.

Това предложение ще бъде раздадено на г-да народните представители.

Присъстваме към дневния ред:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н д-р Георги Липовански.

Д-р Георги Липовански: (От трибуната) Г-да народни представители! Бюджетът на държавата във всяко време е отразявал нейната стопанска и финансова политика и затова винаги е поставял за разрешение разни проблеми, свързани с тази политика. При военна конюнктура тия проблеми са още по-разнообразни и по-сложни. Новата война създаде състояние на полувоенно стопанство за всички народи, независимо от възможността дали ще настъпи войната и за тези народи или не. Неутралитет не означава, както беше в миналата война за повечето неутрални страни, незаинтересуваност и стоене настрана от военния конфликт, но значи подготовка за война, увеличение на материалната мощ на страната, за да се избегне войната, или, ако това не може, тя да завари страната подготвена да я посрещне.

Ако хвърлим поглед на последните пет години — от 1938 г., последната нормална предвоенна година — до днес, ще видим, че през това време България премина фазата на подготовка на войната и навлезе в фазата на полувоенното стопанство. Аз ще се постарая да ви изложа моите проучвания как са разрешени стопанските и финансовите проблеми в другите държави и у нас, като ще завърша с проблемата за подготовката за преходното стопанство след завършека на войната, която проблема в чужбина се поставя вече.

Какви са установените в другите държави системи за финансиране?

Миналата световна война, преди 1914 г., се смяташе за кратковременна и затова подготовката на всички държави от двата лагера до 1914 г. се изразяваше главно във военно отношение: въоръжения, създаване на военна индустрия. Стопанска и финансова подготовка не бе позната. Кой можеше да си представи в началото на 1914 г., че Англия ще понесе увеличение на държавния си дълг от 650 милиона лири на 8,8 милиарда лири, или за четири години 12 пъти повече, отколкото направения от нея дълг през последното столетие, или че войната на Германия ще струва 153 милиарда марки? Поуката от световната война създаде възможност

да се оценят не само жертвите, но да се схване нуждата от предва-рителна финансова и стопанска подготовка на войната. Миналата световна война роди идеята за плановото военно стопанство. Според изчисленията на английските икономисти, сумата, изразходвана за германските въоръжения преди почване на тази война, е около 60 милиарда марки. За Англия разходите само през 1937, 1938 и 1939 години възлизат на около 3 милиарда лири, равни на 40 милиарди райхсмарки, независимо от това, че тя бе запазила своя военен флот и други съоръжения от миналата световна война в голям размер.

Системите за финансирането, подготовката на войната в разните държави са в зависимост от стопанската и финансовата им структура. Англия, която почна въоръжението си по-късно, отначало разходите за него покриваше от бюджетни средства — увеличени данъци, и от 1937 г. насам с заеми. В Франция големите средства се взеха от обезценка и преоценка на златната наличност и в по-малък размер от заеми и увеличени приходи. За Германия големите средства за финансиране подготовката на войната дойдоха по следните начини: от бюджета в размер около 40%, а остатъкът чрез увеличение на вътрешните заеми и летящия дълг. В Италия държавните заеми са важно средство за финансиране подготовката на войната. За четирите тези държави финансирането бе улеснено от факта, че главните разходи отидоха за въоръжения, изработени от техните национални военни индустрии. Не е така обаче въпросът за по-малките държави, които нямат своя тежка машинна и метална индустрия. Това се отнася особено за България и за другите балкански държави. За тях финансирането на въоръжението става чрез покупки от чужбина за по-голямата част от материалите. Това вече налага повече жертви, защото се изнасят капитали, образувани от износа на стоки. Тъкмо за нас и за всички тези държави проблемата за финансирането на въоръжението е стопанска, защото изисква увеличено производство и увеличен износ за плащането на тия разходи.

Каква е възприетата система за финансиране у нас? И у нас бе възприета една комбинирана система на финансиране — данъци и заеми, а именно редовните и извънредните разходи да се покриват с редовни държавни приходи при поносимо увеличени данъци, а което не достига — с заеми. Последният мирновременен бюджет на България в последната 1938 нормална, предвоенна година, създаден без Парламент, с указ № 1, от 2 януари 1938 г., с който е утвърдена наредбата-закон за бюджета на държавата, възлиза на 7.206.592.000 лв. в разходната му част. Следващите четири години бюджетът ни последователно — в кръгли числа — расте на: 8 милиарда, 9 милиарда, 16 милиарда и 17.779.000.000 лв. през 1942 г. А това представлява, г-да, общо за тия пет години близо 60 милиарда лева.

Поради наложените ни ограничения от Ньойския диктат, България почна късно своето въоръжение. През тези пет години — по редовните бюджети за тия години — за войската въобще са похарчени много средства. Наистина сумите са доста големи, но голямо е и нашето задоволство сега, че имаме добре екипирана и модерно въоръжена войска, здрав страж на широките граници на обединена България.

След въоръжението и снабдяването на войската най-важен елемент в подготовката на войната е осигуряване прехраната на войската и населението. Тук земеделското производство играе първостепенна роля. За нас специално то има и друго важно зна-

чешне и много важна задача — след като се осигури прехраната на войската и населението и се създадат нужните запаси, да даде излишъци за износ, с които да се заплащат сумите за доставките от военни съоръжения. Това бяха главните линии на нашата земеделска политика през последните пет години на подготовка на войната. Тая политика беше провеждана главно с бюджетите на Министерството на земеделието през тия години. Тя предизвика ежегодното нарастване на тия бюджети. Така — в кръгли числа — като се почне от 372.500.000 лв. през 1938 г., се постепенно увеличиха: 1939 г. — 438.700.000 лв.; 1940 — 576.400.000 лв.; 1941 г. — 701.200.000 лв. и 1942 г. — 1 милиард лева. През същия период от време извънредните разходи са възлизали на стотици милиони лева, употребени за финансирането на разни мероприятия по земеделието, горите, скотовъдството и др. Тези суми са дадени, за да послужат отчасти за непосредственото увеличение на производството, отчасти за създаване условия за успешна производствена дейност за постигане на горните задачи.

Във връзка с условията за развитие на земеделското производство са и инвестициите в строежи за водностопански цели: отводнителни, напоителни и корекции на реки. През 5-те години е изразходвано 211.672.233 лв. За напояване на 260.000 декара земя и силосдобиване на 35.000.000 киловатчаса годишно се започна строежът на язовира „Росица“, приблизителната стойност на който ще възлезе на 290.000.000 лв.

През този период от време не може да не се отбележи ползвателната роля, която изигра за подготовката на войната нашата национална индустрия и в особеност текстилната, циментовата и военната, колкото и малка да е тя. Първата облекче нашия войник, втората му даде модерната фортификационна защита, а третата — една част от въоръжението.

Под знака на увеличения стопански потенциал на страната заемат място и разходите, които от години насам се правят за поддържане и усъвършенстване на транспортния апарат. шосетата и железопътните линии са кръвоносните съдове на българското национално стопанство. Това са пътищата, по които става циркулацията на стопанските блага, без които стопанството би замирало. Затова те са еднакво важни за подготовката на войната, както земеделското и индустриалното производство, производенията на които се движат по тях.

През времето от 1938 до 1942 години Дирекцията на строежите е изразходвала за пътища в кръгли числа 5.422.000.000 лв. През същия период са направени: нови пътища 2.227 км.; направа на нови и поправка на стари пътни настълки — 8.034 км.; нови мостове и водостоци — 7.291 броя и нови кантони — 85. Дължината на готовите пътища през 1942 г. е била 24.637 км.

През същото време Дирекцията на строежите е изразходвала за направа на нови железопътни линии 1.714.000.000 лв., като през това време са открити в експлоатация 343.900 км. Дължината на железопътните линии през 1942 г. е била: нормални — 4.237 км. и теснопътни — 522.640 км.

През разглеждания период от 5 години ние виждаме колко много нещо се е направило за военната и стопанската подготовка на войната, за която са се изразходвали толкова милиарда лева. Но не трябва да се забравя, че през същия период от време държавата е изразходвала и много други милиарди лева за покриване на другите й всекидневни разходи във всички отрасли на държавния живот.

Как стана у нас финансирането на тая военна и стопанска подготовка на войната, как се покрива разходите по тая подготовка паралелно с разходите за поддържане всекидневните нужди на държавния живот? Ние го казахме вече — с една комбинирана финансова система от данъци и заеми. За времето от 1939 до 1942 години включително с редовни бюджетни приходи са покрили извънредни разходи в размер на повече от 16 милиарда лева. Друг важен финансов ефект за отбелязване е, че от 1938 г. досега всички бюджетни упражнения са приключени с излишъци. Всичко това показва, че през този период от време, който в по-голямата си част обема първата фаза, нашата стопанска и финансова подготовка на войната се е развивала нормално, без сътресения, при безспорен стопански подем и здравини финансии.

От 1941 г. насам, след подготовката, ние фактически навлязохме във втората фаза — полувоенното стопанство. Това стана, първо, с присъединяването на отнетите ни с Ньойският диктат земи, които увеличиха територията на България на 153.308 кв. км. и населението — на 8.775.000 души; второ, със свикване на запасни войници за плазене на новите праници и, трето, с окупиране на известни области по искането на наши съюзници. Без да сме във война, ние правим ежедневни разходи за поддържане на тази намираща се в бойна готовност войска, за издръжка на войнишките семейства и други необичайни за мирно време разходи. И именно защото, без да воюваме, правим военни разходи, нашето стопанство има вече белега на полувоенно стопанство.

Проблемата за финансирането на полувоенното стопанство е още по-важна. Военното стопанство е консумативно стопанство, то изисква само жертви с оглед на една цел — успешно водене на войната, когато тя се наложи, и победата. Жертвите не са само материални, но напротив на първо място се излага животът на всички. От това гледище военното стопанство почива на принципа на жертвата. Унгарският министър на финансите Ременни Шнелер при своето експозе по бюджета за 1943 г. изтъкна, че военното стопанство изисква единство между финансовата и стопанската политика. Това съгласувано единство изисква: политика на цените и надниците, задължителна бюджетна политика, уреждане и намаляване на консумацията на консумативните блага и подготвяне на кредитната система, за да поеме всички излишни доходи, които не могат да се изразходват в стоки и консумация.

У нас въпросът за финансирането на полувоенното стопанство или самата война, ако се наложи, трябва да се постави с оглед на нашите условия и на голямата задача да се намерят средства, без да се обезценява монетата, т. е. да се избегне инфлацията. За да се избегне инфлацията, трябва да се организира кредитният пазар, да се следва методата на определена консумация, контрол върху цените, определяне на надниците и заплатите и непозволяване задръжане на излишни пари в населението. Тук най-важна е проблемата за цените. При ценообразуването важно е не само производителят на стоката да посреща своите разходи, но и консуматорът да задоволява своите нужди от стоки на стопански справедливи цени. Здравото военно стопанство изисква стабилни цени. Съгласно статистическите изследвания у нас, развитието на цените през първите 8 месеца на текущата година показва една застрашителна тенденция на покачване. За основа на изчисления на индексите са взети официалните, нормираните цени. При контролирането на цените на едро на 72 артикула се установи, че покачването на техните цени от края на м. август м. г. до края на м. август т. г., или за една година, възлиза на около 24%. Относно развитието на цените от започването на войната, 1939 г., насам за 128 артикула се установява, че цените им са се покачили до края на м. август с 83%. До края на м. август м. г. това покачване е било само 48%. Самото това покачване на нормираните цени дава пестимистична картина, а ако пък се вземат цените на стоките, продавани по скрит начин, картината става страшна. Но още по-обезпокоителен е фактът, че числото на стоките, които се продават по скрит начин, постоянно расте за сметка на стоките, които се продават по нормирани цени, чието число намалява. Този разлагаш нашето стопанство процес, който неминуемо ще го доведе до анархия, трябва час по-скоро да се спре. Не стане ли това, една от главните предпоставки на инфлацията е налице. Спасителният път е в организация на производството, организация на разпределението, организиран контрол на цените, възприемане началото на стабилни цени и определени възнаграждения за всички услуги.

Все пак не може да се отрече доброто желание и усилията на висшите ръководни лица да се задържи системата на цените. Тук трябва да се отбележи една стопанска инициатива, която даде добри резултати. Това е изравнителният фонд, за създаването на който аз пледирах още през 1940 г. при моята реч по бюджета на държавата. Получените от него резултати са следните. Има известни стоки, които се масово употребяват от населението в България и чиито цени в държавите, от които трябва да се купят, са много високи и затова, внесени в България, имат високи цени. За да могат да се поднесат на консуматора на сравнително ниски цени, идва на помощ изравнителният фонд, от който се доплаща на вносителя разликата в цената, която иначе трябва да заплати консуматорът. Такива стоки са: син камък, петрол, сол, цървули, памучни платове, памучни прежди, вълнени вълски и конски подкови и др. Приходът на фонда за 1941/1942 г. е 507.540 531 лв. Петролът, който е единственото осветление за мнозинството от нашите села за зимния сезон, е определено да се даде по 4 литра на семейство. Неговата вносна цена е 12.50 лв. на литър, а е определено да се заплаща от консуматорите по 8 лв. Това значи, че държавата ще заплати за всяко семейство по 18 лв. Понеже се касае за 1 и половина милиона семейства, от фонда ще се изплатят 27 милиона лева. Солта е също масов артикул. Тя се дава на консуматора с 1 лев по-евтино на килограм от вноската цена, която разлика се заплаща от фонда, и размерът ѝ ще възлезе към 150 милиона лева годишно. За понижение на продажната цена на платовете, изработени от чуждестранна прежда, ще се заплатят от фонда около 400 милиона лева и т. н. Изравнителният фонд се оказва голям инструмент на политиката за стабилизирание на цените. С подобни мерки, които дават положителни резултати, тя трябва да бъде здраво следвана, за да бъде самата тя стабилна.

Друга важна проблема при финансирането на военното стопанство е границите на държавното задължняване. Германия — казва в една своя статия проф. Отто Донер — направи много горчив опит със своето държавно задължняване през войната през 1914/1918 г. и онова през голямата инфлация 1919/1923 г. Задължняването на държавата, като най-важната причина за инфлационното покачване на цените, провали напълно стойността на парите, унищожи без остатък паричните имуществи и докрай грамадни злини на страната. По тоя повод финансовата наука засилва настоячивите си предупреждения да не се правят прекомерни задължнявания от страна на държавата.

У нас избягването на инфлацията досега се постигна, макар — поради увеличените територии, нарасналите оделки в брой и тежоризацията (задръжане банкнотите в населението) — да се наложи увеличение на банкнотното обращение. Войната ни забави през 1939 г. с банкнотното обращение 3 милиарда и 489 милиона лева, а през 1942 г. банкнотното обращение е 18 милиарда лева и държавният дълг — 39 милиарда лева. При тоя доста голям скок за три години, утешителното е, че от всички държави само Португалия има по-малко банкнотно обращение от нас на глава от населението, а именно 109 швейцарски франка срещу 111 швейцарски франка в България.

Все пак задължняването на държавата трябва да се ограничи и да се приберат банкнотите в повече. Политиката на стабилни цени и ограничаване на държавното задължняване трябва здраво да се следва до края на войната, ако искаме да избегнем инфлацията, която може да предизвика страшни разрушения в националното ни стопанство.

В годишният отчет на банката за международни плащания в Базел, при разглеждане на световното стопанство, се казва, че не по-малко от 90% от населението на земята глобус участва във войната и само 6% в Южна Америка и 4% в другите краища на земята са във от военния конфликт.

В Германия редовните приходи през 1941/1942 г. покриват около 47% от държавните нужди, в Съединените щати — около 45%, в Англия — около 41% и в Италия — 25%.

В Япония националният доход е 45 милиарда йени, от които държавата смята да иземе 24 милиарда. В Съединените щати военните разходи ще погълнат 50% от националния доход.

В България данъчното обременяване на националния доход е 16.4%, а на глава се падат 4.163.3 лв. от държавния дълг.

Италианският министър на финансите Таон ди Ревел е казал пред камарата през 1942 г., че националният доход на Италия се постоянно увеличава и че трябва да се вземат мерки да се иземе чрез облагане с данък свръхдоходът, за да се избегнат смущенията във военното стопанство, които иначе свободните средства биха предизвикали. Той е дал нареждане до съответните власти да уведомят веднага данъчните управления за всички придобити след обявяването на войната имоти, за да се имат пред вид тези данни при облаганята, особено при 60-процентовия данък върху нарасналата стойност и при 8-процентовия регистрен данък.

Германският финансов министър фон Крьозик в една своя сказка в Будапеща е казал, че една война може да се спере поради липса на желязо, стомана или въглища, но поради липса на парична война не спира. Пари се винаги намират. В почти всички воюващи държави се забранява или ограничава консумацията на луксозните стоки. Също така се взимат мерки да се избегне натрупването на свободни капитали във от банковата система, защото се създава излишна покупна сила, която, при покачване на цени, търси пласмент в стоки и има само спекулативно значение.

Бюджетът за 1943 г. ни е предложен в размер на 21.714.000.000 лв. Посочени са и приходите, с които ще се покрият тия разходи. Като се хвърли поглед на неговите съставни части, се виждат безелите на един бюджет на военната конюнктура. Той е построен на изтъкнатите вече и възприети и от другите държави принципи на финансиране на военното стопанство. Тия принципи са изпитани, здрави. През течение на бюджетната година ние сигурно няма да останем само с предвидените в него разходи. Ще се явят неотложни нужди и от нови разходи. За тия извънредни разходи, както и за редовните, ще трябва да се намерят приходи. Ние сме сигурни, че, както и досега, равнище ще се пазим да не търсим тия приходи по пътя на увеличаване на банковото обращение и инфлацията, а ще вървим по изпитания път на комбиниране данъци с заеми, като пазим като зеницата на очите си покупната сила на нашата национална монета.

Трябва да се обясни на цял народ, за да го разбере и беден и богат, и прост и учен, от градове и села, че новата 1943 г. трябва да почне в България под лозунга: стопанска и финансова стабилност. И всеки гражданин трябва да направлява своите всекидневни действия така, че с тях да съдействува на тая идея, а не да я минира, като и с готовност понася жертвите, които му биха били поискани за нейното изпълнение. Само така, със спокойствие и вяра в бъдещето можем да посрещнем пролетната ластовичка, безразлично дали тя ни носи клончето на мира или меча на Марса.

Преди да завърша, искам да спра вашето просветено внимание на една проблема, която заминава вече в другите държави всички, които боравят с държавното стопанство и финанси, а именно, проблемата за подготовката за преходното стопанство. Приема се, че светът е по-близо до края на войната, отколкото до нейното начало. И затова и във воюващите, и в невоюващите страни се поставя вече въпросът за подготовката за преходното стопанство, което ще настъпи веднага след завършека на войната. То няма да бъде нормално, нито може да бъде ограничено по време.

В своето експозе по бюджета за 1943 г. пред парламента унгарският министър на финансите, Ремени Шнелер, се спира на задачите във връзка с преходното стопанство, чието разрешение трябва още отсега да се подготвя. Тия задачи, според стопанската и финансовата структура и географското положение на разните държави, са различни.

За нас те биха могли да се изразят в следните три точки: първо, организация на земеделското производство; второ, организация на националната индустрия и, трето, организация на транспорта. Още отсега трябва да се замислим за изготвяне на планове за организация на нашето земеделско и индустриално производство за през преходното стопанство след войната. Защото страшното разстройство на световното стопанство което тая война предизвика, ще продължи сигурно доста дълго време и след нейния завършек, докато се нормализира положението. За да може през това преходно време нашето национално стопанство да не изпадне в криза, трябва още отсега да се замислим за здравата организация на неговата база — земеделското производство и мощта на националната ни индустрия. Паралелно с тях ние ще трябва още отсега да положим грижи за организация на транспорта, върху който сегашната война донесе най-големи поражения. Излишно е да изтъквам голямото значение на транспортния апарат за националното стопанство. Тоя въпрос еднакво засяга и воюващите, и невоюващите страни, намиращи се в който и да е кът на земния глобус. Ние четем: „По сведения от Лисабон, целият американски печат гледа с голяма загриженост на растящите мъчнотии в търговията, които могат да се отразят пагубно на цялото стопанство. Търговията е престанала поради абсолютната липса на корабен тонаж. Цялата захарна реколта на Куба, която продължаваше Съединените щати с захар, си стои поради липса на параходи. Същият случай е и с каменните въглища. Вестниците на Буенос Айрес и изобщо на цяла Америка съобщават голяма опасност за стопанството им. Вече втората реколта на какао на Еквадор трябва да бъде унищожена все поради липса на транспорт.“

В преходното стопанство след завършека на войната най-важната проблема ще бъде тази за тонажа. Географското положение на нашата страна е такова, че и за нашето стопанство тази проблема ще има първостепенно значение. България има крайно благоприятно положение — три от границите ѝ, в по-голямата част, се мият от вода — две морета и една голяма плавателна река. Това ѝ дава възможност да се ползува от толкова стопански ценни водни пътища, които Дунав, Черно и Егейско море предлагат. Но за да могат да се използват тия водни пътища, нужни са пристанища и плавателни съдове. Промениите, които настъпиха в естеството на нашата външна търговия след световната война, както и отражението, което дава сегашната война на нашия внос и износ, не само по вида на стоките, но и по отношение на пътищата, през които те се извършват, поставя и пристанищата пред все по-нови задачи, за успешното разрешение на които те трябва планово и своевременно да бъдат приготвени. Нашите дунавски и морски пристанища, стари и нови, които дойдоха заедно с новоприсъединените земи, трябва да се реорганизируют, снабдят с модерни съоръжения и въобще подготвят, за да могат да приемат големи стокос трафик, който ще се развие в преходното стопанство след завършека на войната.

Сегашният ни дунавски и морски плавателен парк е така малък. Нашата наличност от плавателни съдове на Дунава се състои сега от: три големи пътнически кораба, три малки такива, четири моторни шлепа и четири обикновени шлепа, които сега не са в състояние да обслужват редовно дори една малка част от нашата международна търговия. Нашата наличност от морски плавателни съдове се състои от товарните параходи: „Балкан“, „Бургас“, „Фердинанд“ и „Варна“, имащи общ тонаж около 14.000 тона, и крайбрежния пътнически кораб „Въдокия“ със 700 тона. Постройката на нови кораби днес в чужбина е почти невъзможна, тъй като всички корабостроителници са ангажирани със строежи на кораби, необходими за днешното военно стопанство на Средна Европа. По тая причина съществуват засега само две възможности за набавяне на плавателни съдове, а именно: да се купуват на старо такива, или да се строят у нас. Поради голямото търсене, предлагането на стари кораби е твърде малко и става при много високи и неизгодни цени. Ето защо като единствена възможност остава започването на строежа на кораби в страната. Във връзка с тая нова строителна дейност, която трябва да намери нашата пълна подкрепа, Дирекцията на водните съобщения проектира създаването на две големи корабостроителни държавни предприятия, едно за Дунава, в пристанище Русе, за строеж на дунавски шлепове и влекачи, а другото във Варна, за строеж на по-големи морски кораби, където ще могат да се строят едновременно 4 кораба от по 6.000 тона и 2 — от по 3.000 тона. Новите граници на нашата страна и новите политически и стопански условия налага създаването на една голяма търговска речна и морска флота, за да може последната да бъде поставена в услуга на народното ни стопанство веднага след завършека на днешната голяма световна война.

В днешните си граници България е не само най-голямата държава на Балканите, но тя е и най-богатата държава. Нейната земя ражда ценни продукти, които са много желани стоки на световните пазари. Толкова мечтаното обединение на българския народ му даде възможност да излезе на пътищата, които водят за световните пазари, за богатствата на света.

Какъв ден на национална гордост ще бъде денят, когато българските стоки, под националния флаг на българските кораби, се понесат към тия пазари! Това ще бъде ден на голям стопански възход и народно благоденствие.

Един добре изпълнен исторически дълг, ще бъде от нас, мои другари от XXV Народно събрание, ако съдействуваме да настъпи тоя щастлив за велика България ден. (Ръкоплескания. „Браво!“)

Председателствуваш д-р Петър Кюсеянов: Има думата народният представител г-н Дочо Христов.

Дочо Христов: (От трибуната) Г-да народни представители! Като имам пред вид обширното и много обективно изложение, което вчера направи тук пред нас нашият многоуважаем министър на финансите г-н Добри Божилов, и като държа сметка за особените условия, които преживява днес целият свят, включително и България, аз не мога да не призная, че действително не е така лесно да се получат резултатите, които е получил нашият министър на финансите при упражняването на бюджета за 1942 г. Още по-трудно е било съставянето на новия бюджет за 1943 г., който, както виждаме от изложението и от представените ни таблици, е увеличен, в сравнение с бюджета за 1942 г., с над 7 милиарда лева. Да се даде това увеличение на бюджета, след като се знае и след като всички ние сме убедени, че ще бъдем поставени пред необходимостта, в течение на 1943 г. — както беше същото през тази година и през миналата година — да гласуваме някои извънредни и допълнителни бюджетни кредити, много естествено е да направим заключението, че не е така леко да се състави един такъв бюджет. Ето защо считам, че ние като народни представители сме длъжни да благодарим на правителството за неговата финансова политика, да благодарим и на г-н министър Божилов за уметелното провеждане на тая финансова политика, която дава резултати, които могат само да ни радват и да ни задоволят във всяко отношение.

Г-да народни представители! Между многото хубави мисли, които каза г-н министър Добри Божилов, той направи едно много уместно предупреждение, една много уместна забележка, че най-малко грешни песимистът когато дойде да съставя бюджет, който от началото и до края не е нищо друго, освен едно предвидяне за вероятни приходи при едно сигурно знаене, при една известност за разходите, които са предвидени в този бюджет.

Аз ще се възползвам от тази препоръка на г-н министър Добри Божилов, за да направя своите бележки по внесенния бюджетпроект за 1943 г., именно от тази гледна точка на малко песимизъм, а не толкова на пълен оптимизъм, както някои мислят, че вървят нещата у нас. Това го правя не защото съм песимист, не защото не вярвам във външната, вътрешната и финансовата политика на българското правителство, не защото не вярвам в крайния успех на политиката, която силите на Оста са предприели за създаване на един нов ред за истинска социална правда в света, а защото, както казах, трябва винаги да гледаме на нещата, както сам препоръча г-н министър Божилов, с малко повече песимизъм, за да може да вземем мерки да се предпазим от всяка евентуална грешка, която бихме могли да направим при пълен оптимизъм. И при това положение аз считам, че ако след взетите така мерки не дойдат лоши събития, а се получат само добри резултати, ние няма да съжаляваме, че сме взели своевременно мерки, за да предотвратим евентуално нещо, които могат да дадат друго отражение на иначе добре замислената и още по-добре провеждана финансова политика на нашата държава.

Г-да народни представители! Преценявайки данните в представения ни бюджетпроект за 1943 г., ние можем и трябва да ги сравняваме само с бюджета за 1942 г. и резултатите, получени от него. При разглеждането на бюджетпроекта за 1943 г. ние не можем да се върнем да правим сравнение с бюджетите от по-миналите години, защото бюджетите до 1940 г. и 1941 г. включително бяха гласувани с оглед на старите граници на царството. В 1941 г. ние имаме допълнителен извънреден бюджет във второто полугодие за уреждане, за организиране на освободените земи. Едва в 1942 г. имаме един общ бюджет, който се прилагаше, който се упражняваше в границите на обединена България, граници, които ние получихме след като бяха разгромени сръбската и гръцката държави.

При това положение ние виждаме, че за 1943 г. е направено едно увеличение, както казах вече, сравнено с бюджета за 1942 г., от 7,305.900.000 лв., което се равнява на 50% увеличение в сравнение с бюджета за 1942 г. От това увеличение обаче ние ще трябва да спаднем предвидените в повече кредити за държавните дългове — 754.451.000 лв., и повече веществени разходи за войската — 2.960.930.000 лв., за да получим чистото увеличение, което има консумативен характер — кръгло 3.700.000.000 лв., което дава едно увеличение от 28% в сравнение с бюджета за 1942 г.

От това вече можем да извадим заключението, че бюджетът признава едно поскъпване в живота с 28%. Дали такова е действителното поскъпване в живота или не, ние всички го знаем и аз ще се спра по-нататък с няколко думи върху този въпрос. Тук аз мога само да кажа, че даденото увеличение на чиновническите заплати, което поглъща над 2 милиарда лева, според мене, няма да даде очаквания резултат, защото поскъпването в живота, движението на цените отдавна далеч е изпреварило това увеличение.

Аз съм убеден, че правителството, ако имаше възможност, ако министърът на финансите можеше да намери отнякъде средства, това увеличение щеше да бъде много по-голямо, защото и членовете на правителството, които също така живеят в тази страна, които имат същите разходи, знаят много добре, че повишението на цените е далеч надминало 28%. Но, както казах, средствата, възможностите, които има нашата държава, източниците, които е потърсил и намерил г-н министърът на финансите, като е имал пред вид и онази уговорка, която аз направих, че действително може да ни се наложат и извънредни разходи, това увеличение в заплатите на чиновниците все пак е обнадеждаващо начало, което отговаря до голям процент на нуждите на чиновничеството.

Едно ново начало, което е проведено в бюджетпроекта за 1943 г., това е принципът, който е възприел Министерският съвет: да не увеличава числото, бройките на чиновниците в разните министерства, в разните служби, като си е послужил да задоволи известни нужди в някои служби, вземайки чиновници от други служби, където работата е намаляла, и засилвайки с персонал службите, в които работата е увеличена.

Аз считам, г-да народни представители, че тази нова система, тази мярка, която е предприело правителството чрез бюджетпроекта за 1943 г., е една мярка, която ние всички единодушно следва да одобрим. Ще си позволя обаче да добавя, че правителството не трябва да спира дотук при разрешаването на въпроса за чиновническия персонал. След като то установява една цифра, която намира, че е достатъчна, за да задоволи нуждите на всички служби, правителството ще трябва да отиде и по-нататък и да направи една порешителна стъпка, за която много пъти тук е говорено, но за която като че ли няма кураж да я направи. Ще трябва да се премине към истинско радикално почистване на чиновничеството, като се извадят от неговите редове всички ония, които са негодни, които са некомпетентни, които са недейни, мързеливи и, от друга страна, като се извадят ония, които са решителни противници на днешния вътрешен режим и отрицатели на външната политика на държавата.

Нека да не си затваряме очите и нека да не отричаме факти, които всички ги знаем — че не са малко държавните служители, които са най-добри проводници на всички критики, на всички обвинения срещу режима, които са най-компетентните отрицатели на много мерки, които се вземат от страна на правителството.

Г-да народни представители! Това почистване не само в общата администрация. Това почистване се налага навсякъде — и между специалистите, в специалните служби. Това почистване трябва да почне от министерство в министерство, от институт в институт, ако щете и в болниците, където също така има хора, които гледат на службата си или на учреждениято, в което служат, само като на приют, без да изпълняват дълга си така, както трябва да го изпълняват като служители в едно учреждение, в един институт, где то се полагат грижи за запазване, за спасяване на най-ценното благо на човека — неговото здраве.

Аз се ползвам от случая — съжалявам, че тук го няма г-н министърът на търговията — да изтъкна един от многото такива факти. Един случай, който извънредно много фразира; един случай, който извънредно много дразни и колегите на един лекар в една болница, подведомствена на г-н министъра на търговията, и самите болни. Те са констатирани, че действително от години наред този лекар там идва по-скоро, за да лекува себе си; един лекар, който при това има един порок, срещу който се борят не само лекарите, но и цялата държава със своята власт; този лекар, въпреки многото предупреждения, въпреки че всички тия неговии качества се знаят от някои от неговите началници, не може да бъде отстранен, за да бъде поставен някой друг, достоен лекар, който ще се отдале на своята мисионерска работа в болницата, защото — казват тия негови началници — протекцията се от силни хора. Протекцията е полезна и необходима, обаче тя може да се прави и да се дава само на дейни, компетентни и честни хора.

Нека обаче, г-да народни представители, да не се забравя, че когато става въпрос за почистване на персонала, както по отношение на годност, компетентност и работливост, така и по отношение на политическо убеждение, трябва да се почва не от долу, а трябва да се почне отгоре. Защото и в канцелариите на министерствата, и в централното управление на тия министерства има не малко хора, които, наистина, не проявяват своите политически убеждения открито, които не могат така категорично да бъдат обвинени в саботажство, но чийто политически убеждения ние можете да видите и да разберете в кафенетата, в частните домове, при разни вечери, при разни срещи, където вече си отварят устата и гдето проличава мисълта на всеки един от тях кой как разбира нещата и където, повтарям, те играят ролята на най-големите пропагандатори на недоволството срещу известни порядки в нашето управление, може би волно или неволно. Те не могат, особено при туй положение, при което днес живее светът и България, да бъдат държани в държавните канцеларии.

Споменах преди малко, че на нас неминуемо ще се наложи да гласуваме извънредни допълнителни кредити и през предстоящата 1943 г. Тъкмо затова аз съм длъжен тук да заявя, че споделям напълно мисълта на министъра на финансите г-н Добри Божилов, че трябва да се замислим върху една основна реформа на нашата данъчна система, с цел да може да се направи тя по-проста, по-лесно приложима и, от друга страна, да може да обхваща всички обекти за облагане, за да може при това положение, търсейки средства за допълнителните извънредни кредити, да не прибегваме към нови облагания, а да намерим по-много укрити обекти, които трябва да бъдат обложени при съществуващите облози, за да можем, чрез постъпленията от тия облагания на всички обекти, да покрим извънредните нужди, които утре биха се явили.

Г-да народни представители! Ще трябва действително да бъде обложен по-чувствително, за да не кажа много чувствително, луксът, който днес се шири във всички среди на нашето общество. Лукса ние обложихме до известна степен миналата година, но много малко, за да се почувствува. Аз бих обърнал вниманието на всекиго от вас — погледнете, минете през магазините, гдето се продават луксозни вещи. Ще видите колко пъти рафтовете, колко пъти окачалките се опразват и запълват с нови неща в продължение на една седмица. Ще видите вещи, които струваха по-рано 1.000-2.000 лв., днес да се продават по 10-12 хиляди лева като луксозни вещи, особено електрическите материали, електропроводните материали, които са лукс наистина, които не могат да бъдат нормирани, чийто продажба не може да бъде ограничена. Но този, който иска и има възможност да купува и плаща, за този луко ще трябва да отдели една доста чувствителна част от своите средства, за да подпомогне бюджета на държавата, за който средната ръка хора, бедните съсловия плащат редовно своята дан.

Ще трябва също така да се поощри, както каза г-н министърът на финансите, спестовността, но тая спестовност никога не може да бъде поощрявана в тая форма, в каквата се разбира от думите на г-н министъра на финансите. Защото днес наистина влоговете са увеличени в банките, но влоговете са увеличени не толкова поради това, че масата от гражданството прави алогове и спестява, а защото рафтовете, магазините на търговците са празни: парите не могат да се вложат другаде и, безспорно, отиват в банките. Тези пари утре, при една промяна на положението, веднага ще се изтеглят. Обикновените, истинските спестовни влогове не са така големи, както ние си представяме. За да станат такива, те трябва да се поощрят действително, но това ще стане, като се направи всичко възможно, за да се увеличи вътрешната покупателна стойност на българския лев. Тогава когато левът ще се ценя в съзнанието на българина повече, отколкото една глупава вещь, играчка или украшение в къщата, той ще предпочете да спести парите си и да ги запази за по-полezni нужди, отколкото да ги пласира във вещи, които утре може би няма и да му трябват.

Ще трябва също така, в стремеха за създаване по-голяма покупателна сила на лева, да се води борба, но не само с думи, а и с дела, с най-строги санкции, срещу нередовните търговци или така, както ги нарече министър Захариев, „суингите“. Обаче нека си турим ръката на сърцето и всички да признаем, че покрай тези „суингии“ има и доста голям процент редовни търговци, които също са заразени от психозата за бързо забогатяване и са тръгнали по пътя на тия „суингии“. И срещу тях също така трябва да се търсят начини, за да им бъде наложено най-тежкото наказание, предвидено в нашите закони.

Ще трябва, както каза г-н министърът на финансите, да се поощри увеличението на производството у нас, защото действително при увеличено производство се явяват и повече обекти за облагане, което ще допринесе пак и повече приходи, повече възможности на държавата да реализира правилно своя бюджет.

Най-сетне ще трябва да бъдат употребени и героични усилия, за да се намали банкното обращение, защото чрез намаляване на банкното обращение ще се спаси не само стойността на лева, но ще се спаси и висотата на морала на българския гражданин и на българското чиновничество, с който морал и нашият народ, и нашето чиновничество доскоро се гордееха и отличаваха от нашите съседни държави.

Г-да народни представители! Въпросите, които поведоха тук г-н министър Божилов, бяха много. Аз не мога да разгледам всичките, защото нито времето ми позволява, нито би трябвало да се направи това, тъй като по този начин ще се наложи повторение между мене и г-н Липовански, който говори преди мене, и между онези, които ще говорят впоследствие. Затуй ще се огранича да кажа своето мнение само още по два въпроса, които считам за свой дълг да разгледам дотолкова, доколкото аз мога да преценя и да кажа своето мнение по тях.

Първият въпрос е за Погасителната каса. Докато от изложението на г-н министър Божилов изхаше във всяко отношение пълно доверие, пълна увереност и благодарност, която той няколко пъти изказа и към чиновници, и към народ, и към данъкоплатци, когато стана дума за Погасителната каса, г-н министър Божилов направи една много печална констатация.

Г-да народни представители! Към тази констатация аз не мога да не се присъединя. Но аз ще си позволя да посоча една от многото причини за днешното положение на Погасителната каса. Известно е на всички, че в България съществуват две сдружения — сдружение на облекчените и сдружение на необлекчените длъжници. Тези две сдружения свикват конгреси и конференции, издават окръжни и за сметка на членските вноски на организирани длъжници водят борба за извоюване не само на повече облекчения, но едвали не за пълно опрощаване на облекчените задължения. Днес, ако не постъпват суми в Погасителната каса в она размер, в който трябва да постъпват, това се дължи преди всичко на агитацията, която се води от споменатите сдружения. И аз зная много случаи — когато долу нашите избиратели казват: „Защо ще внасяме; ако свърши войната добре, веднага след войната ще ни бъде опростено всичко, каквото има да дължим, а ако пък свърши зле, няма кой да ни търси задълженията“. В тая насока, г-н министре на финансите, се води агитация и пропаганда от страна на тия две сдружения за извоюване на повече облекчения и, както казах, дори и за опрощаване на задълженията.

Една от големите причини прочее, за да не си изплащат редовно задълженията, поне ония, които имат възможност, е, както вече казах, пропагандата, която водят тия сдружения. Аз мисля, че правителството ще трябва да тури капак на тия сдружения и да създаде възможност свободно да се работи от страна на службите по събиране на облекчените задължения, за да може по този начин да се отстранят условията за убиване морала на иначе много честния и добросъвестен български гражданин.

Иван В. Петров: Трябва само на изпълнението да се даде ход. Там е всичкото.

Дочо Христов: Г-да народни представители! Като втора препоръка, която считам, че трябва да се направи по този въпрос, е събирането на сумите да се вземе от Погасителната каса и се предаде на Българската земеделска и кооперативна банка, която има повече авторитет, има повече престиж пред българския селянин и ще може много по-лесно да събере тия вземания. Службите на Погасителната каса трябва да бъдат съкратени и да останат само службите за привеждане в известност задълженията, за изчисленията, за изготвяне на досиетата и за ревизиите, които има да се направят. Събирането на сумите обаче трябва да се превърне, както казах, върху Българската земеделска и кооперативна банка. Бъдете уверени, че тогава ще имаме много по-голям сбор от тия вземания на държавата, отколкото сега.

Безспорно, че трябва да се приложи и третата препоръка, която даде сам г-н министърът на финансите — да се насрочат изпълненията срещу ония, за които по всички външни белези личи, че могат да платят задълженията си, но не желаят.

Г-да народни представители! Последният въпрос, по който както казах искам да се спра, е въпросът за връзката между финансовата и стопанската политика на държавата, за която г-н министърът на финансите вчера в своята реч отдели доста голямо място. По този въпрос би трябвало действително повече да се каже. От капитално значение е, както за правилното упражнене на бюджета на държавата и за намаление на банкното обращение, така и за създаване на по-висок дух и морал вътре в страната ни, да се намери здрава основа, от която трябва да се изхожда при изграждане на пълно единство между стопанската и финансовата политика. Г-н министър Добри Божилов вчера каза: „Няма да се спорам на спора, който съществуваше досега, дали увеличението на банкното обращение води към увеличение на цените, или обратното: увеличението на цените води към увеличение на банкното обращение“. И аз считам, че този спор действително е излишен. Но аз не мога да не се съглася с казаното по-нататък от г-н министъра на финансите, че финансовата политика на държавата не е допринесла с нищо за увеличение на банкното ни обращение. Следователно, ще търсим вече — с което аз съм напълно съгласен — причината за банкното увеличение в увеличението на цените на продуктите у нас.

На какво се дължи неспирното увеличение на цените на разните продукти в царството? Преди да се спрем на причините

за увеличение на цените на разните продукти у нас, нека хвърлим кратък поглед върху състоянието на различните стопански отрасли в нашия живот.

Индустрията. Индустрията, поради липсата на сурови материали, не може да използва напълно своя капацитет, за да може да даде по-голямо производство. Това обаче не пречи на някои недобросъвестни индустриалци да трупат богатства, участвайки в скритите пътища, по които става продажбата на известни части от тяхното производство.

Занаятчиите. Също така и занаятчиите не работят редовно, защото нямат достатъчно материали, но все пак занаятчиите работилници още не са затворени, защото все намират пътища, по които става снабдяването им със сурови или полуобработени материали. И понеже тези материали се намират по скрити пътища, цените на производството на занаятчиите са също така скрити, високи и произведенията им се движат също така по скрити пътища. По този начин се идва до положението да се създаде пълна анархия в нашето стопанство, особено в нашето снабдяване.

Земеделнието. Тук говорим за затваряне ножицата на цените — един стремеж, който действително е израз на истинска стопанска и финансова политика — но аз днес мога да заявя от тази трибуна, че българският земеделец сам е затворил вече тая ножица доста чувствително, защото, ако не всички продукти, то част от неговите продукти се продават на цена, които отговарят на цените, по които се продават индустриалните произведения. Единствени днес у нас, които чувствуват тежестта на високите цени, са чиновниците, като разбирам не само държавните, но и общинските, и автономните, и тези в частните учреждения, въобще хората, които няма какво да продават, за да могат да го продават скъпо и скъпо да купят, без да почувствуват голямата разлика в цените. Не е скрито днес за никого, че фактически по пазарите в градовете, по магазините в градовете, особено в провинциалните градове, покупките и продажбите дори на обикновени продукти стават не толкова с пари, колкото с размяна. И безспорно този, който има какво да занесе в града, може да намери много артикули, които иначе, колкото и пари да дава, няма да намери. Този обаче, както казах, който няма какво да продава, този, който няма възможност да излезе на пазара със своите произведения, той безспорно най-чувствително е засегнат от това неспирно увеличение на цените.

Дирижираното стопанство, ако правилно съм разбрал думите на г-н министъра Божилов вчера, създавало и условия за черна борса. Но тази черна борса не може, каза той, да ни служи за указание, когато ще съставяме бюджетите и когато ще провеждаме своята финансова или стопанска политика. Малко на по-друго мнение са германците. Там пък виждат единственото средство за отстраняване на черната борса само в дирижираното стопанство. Ханс Кайзер в една много спретната брошурка, под заглавие: „Чудото на твърдите цени“, която брошурка, предполагам, е четена от мнозина от вас, застава на становището, че в Германия са задържани цените с едно много малко увеличение в сравнение с цените от 1939 г. само благодарение на дирижираното стопанство, обаче дирижирано стопанство във всяко отношение, дирижирано не по части, дирижирано не както у нас — известни артикули да са днес под контрол, утре да се освобождават, други ден пак да са под контрол, или да имаме прикрепяване към магазините за един артикул, а за други да нямаме. При това положение, естествено, системата, която се прилага у нас, е погрешна; според мене, тя е система, която няма да даде резултатите, които се очакват, в затова този начин, по който се провежда производствената политика у нас от редица години насам, нека си го признаем, дава абсолютно отрицателни резултати. Нека всички ние тук бъдем наясно в това отношение, нека признаем откровено, че когато нещата се гледат отвисоко, те се виждат дребни — от аероплан хората се виждат като бубулечки. Когато слезете при народа, когато отидете в селата, когато се завърте в кръчмата или кафенето, когато седнете при селяните и ги предразположите да бъдат откровени, вие констатирайте действително едно пълно отрицание на системата за производство у нас, вие констатирайте и едно явно неподчинение, ако искате, на всички наредби и разпоредения, които се издават по производството, и асф, без да теоретизираме, като видим цените, по които се продават артикулите долу, в провинцията, по селата и градовете, ще констатираме действително печалната картина, че наредбите, заповедите и законите, които се издават тук, са само материал или повод за работа от страна на чиновниците, които трябва да ги провеждат, но резултат долу те не дават. В който край на България да отидете, г-да народни представители, в каквото и среда да влезете, селска, градска интеллигентна или неинтелигентна, вие ще направите една и съща констатация — че днес се покриват дажбите само за хляб и за месо. Ние не виждаме опашки за хляб, не виждаме опашки и за месо, защото се проведе една частичка от она истинска система — от мое гледище, разбира се — по пътя на която може да се дойде до правилно разрешение на производствения въпрос. Но нека да отида по-нататък. Имаме закон за наемите. Дори са и осъдени няколко наематели и наемодатели за даване или вземане на големи наеми. Обаче докде е стигнала покварата в това отношение, съдете по факта, много печален, който аз тук ще ви съобща с голяма болка на сърцето си. Не се касае за частно лице, не се касае за някой спекулант, а се касае за едно много популярно дружество в България, за едно дружество, за което се грижи и държавата, и народът, и всеки, защото всички го знаем, че е дружество, което заслужава да бъде подкрепено. Но и това дружество е тръгнало по пътя на спекулата с наемите.

Обаждат се: Кое е то?

Дочо Христов: Под формата на благодеение, под формата на помощ за това дружество става наддаване между кандидатите за магазините, които има това дружество в града. Който наддаде по-

голяма помощ за дружеството, той получава магазина. И се е стигнало до баснословни цени. За да се даде под наем например един магазин за платове, стигнало се е до 250.000 лв. помощ на дружеството, което трябвало да се даде от един „анонимен“ дарител. Ако това не е спекула, ако това не е паднал морал, аз не зная кой случай може да се посочи като по-фрапантен в това отношение.

Обаждат се: Кое е това дружество? Кажете го.

Дочо Христов: Вие се сещате кое е то.

Ангел Стоянов: Чиновническото ли?

Дочо Христов: Не искам да го казвам, за да не се отбелязва в стенографските протоколи. Ще ви го кажа при друг случай. Сега обаче не искам да го казвам, защото и мене ме боли, и вас ви боли за това дружество, а и не то е виновно, а някои само от хората, които днес са в него.

Онова, което най-много допринесе за разширението на така наречената — и вече добила гражданственост — черна борса, са кожките. И по отношение на кожките, г-да народни представители, имаме на няколко пъти издавани най-противоречиви наредби и разпореждания на продоволствената служба, за да дойдем до положението днес в една околия да се заколят 3.000 глави едър добитък, а да постъпят в складовете на Дирекцията за храноизнос само около 380 кожи. Никога в провинцията, в селата, г-да народни представители — вие сами ще констатираме това, ако се заинтересувате — не е продавана толкова стипца, колкото днес се продава. А стипца днес по селата се продава, защото о нея стипцосват кожките. Търгнаха са по селата работници-табаци, които, скрити по горите и колибите, преработват кожките, а от тая преработка фактически кожките се унищожават, защото, като се направят от тях цървули и се турят на краката, след седмица-две, при първото им намокрояване, те се разкисват. С това се нанася грамадна пакост на народното стопанство. Трябва да се направи нещо, да се запазят кожките, които падат от едрия добитък. Трябва да се дават на стопаните не обещания, а трябва срещу всяка дадена кожа веднага да се дадат определено количество цървули, за да може този, който предава кожата, да знае, че, давайки кожата, ще получи сигурно срещу нея здрави цървули. Само така ще могат да се съберат сигурно всички кожи и да се задоволят за по-дълго време нуждите на населението. Днес ние имаме поголовно унищожение на кожките, и оттам и поголовно унищожение на нашия добитък. И по отношение на кожките има издадени вече няколко наредби. Даваше се право на 50 семейства да задържат една кожа, а после — на 20 семейства. Има въобще едно иутане, което даде в резултат унищожението на много кожи и още повече затрудни и без туй затрудненото снабдяване с кожени материали на страната.

Има закон за пазарищата, никой не го прилага. Добитъкът се продава навсякъде, добитъкът се продава по селата, добитъкът се продава по колибите, уж с цел да се избегнат таксите в общините, а в същност — за да не може да се разбере кога, къде, какъв добитък е продаден и да се разполага по този начин свободно с кожките. Аз смятам, че този закон трябва да бъде прилаган с всичката му строгост, като едрия добитък се продава само на определените пазарища, където може да става контрол и да се знае кой на кого и кога продава.

Да отидем по-нататък. Присъствувах, г-да народни представители, на едно публично опровержение на преди няколко дни издадената заповед от г-н министъра на търговията, промишлеността и труда за цените на свинското месо. Една свиня, мерена на общински кантар 198 кгр., се продаде на пазара за 21.500 лв., което пра-вът към 106-107 лв. за килограм живо тегло. Ние днес виждаме да се продават прасетата от 4-5-6 кгр. по 2.000 лв. Откъде ще имаме цените, които ни определя г-н министър Захариев?

Доскоро ние пишяхме, г-да народни представители, против високата цена на маслото. Маслото има цена обикновено 300 лв. Досега това беше цената на черната борса, сега тази цена е вече такава на „бялата борса“, а на черната борса отива по-нагоре. Ние пишяхме, но никой не си поставяше въпрос защо маслото се продаваше по 300 лв.? Щом имаме официално определена цена на млякото 12 лв. килограм и щом от 100 кгр. мляко се изваждат 4 кгр. масло, много естествено е, че цената на маслото е 300 лв. Щом определяш 12 лв. цена на килограм мляко, защо не вдигнеш и цената на маслото, за да може да има съотношение и да не става нужда да се крие маслото по къшетата и да го закупват гостилничарите, които с автомобили и камиони пътуват по селата, за да събират масло и да го донасят в ресторантите в София и по-големите градове? Ето една несъобразителност, която дава отрицателни резултати. Ние пишем за цената на маслото, но и цената на маста крачи вече към 300 лв. за килограм.

При този начин, по който се провеждат нормировките на цените на някои продукти, без да се нормират цените на всички продукти, без да има съобразяване на цената на един артикул с тази на друг артикул, като се държи сметка да не се допуска дисхармония в цените, не може да се добият добри резултати. Асфл същността на този хаос, който съществува в нашето стопанство, се характеризира само с едно — с тая дисхармония в цените. Ами че преди 14 години, когато житото беше 7-8-9 лв. килограм, гроздето за вино беше 2 лв. килограм. Сега житото е 6 лв. килограм, а гроздето е 9 лв. килограм. Кога картофите са имали по-голяма цена от цената на житото? Кога къклицата е струвала повече от житото? Ето ви вече дисхармонията. А само това ли е?

Стефан Караяванов: И сливите...

Дочо Христов: На сливите ще дойда после. Ето дисхармонията в цените. Тя е белегът, тя създава хаос в нашето стопанство долу.

Всичките усилия за уреждане продоволствието, които се полагат от горе, ръководните служби ги провеждат едностранчиво, частично и без да се съобразяват с цените на материалите, от които са съставени тези артикули, които материали днес са нормирани, поради което в края на краищата се получават резултатите, които на всички ви са известни.

Г-н министър Захариев отдавна заяви тук в Камарата, че той още на другия ден ще нареди да бъдат превозени в София всичките дърва, които са складирани по гарите, след което столицата няма да има нужда от повече дърва, понеже по гарите имало достатъчно. Ако, каза той, някой не прекара дървата си, той щял да ги конфискува. Аз пътувам често, както и вие пътувате, и виждам, че много от складирани дърва по гарите си стоят по местата, но още не съм чул да има конфискувано едно дърво загуй, че неговият собственик не го е натоварил на вагоните, предлагани му от железниците, и не го е докарал в София.

Още по-скандален е случаят, г-да народни представители, с плодовете. Крушите и ябълките се закупили по нормирани цени. Те изчезнаха известно време, като че ли отидоха някъде извън границите на България. Няма плодове, няма ги у производителите. Но те излязоха преди месец и половина по нормирана цена 26—30 лв. килограм.

Стефан Караяванов: И пестилът е 150 лв. килограм.

Дочо Христов: Ще дойда и дотам. Г-да народни представители! Волно или неволно, всичката тази игра с цените се върти не от производителя, а от този, който е между производителя и консуматора. И аз ще ви кажа възмущението, което изказа преди мен председателят на о. о. дружество „Средец“ в София, което е съставено от Столичната община, централа „Напред“ и Общия съюз на земеделските кооперации. Това е едно официално дружество, което се председателства от помощник-кмет на столицата. И там трябваше тия господи, които нормират плодовете, да се обърнат и да питат: колко ви струват плодовете, които имате складирани тук стотици хиляди килограми? Нещо повече, дори е протестирано от председателя на това дружество затова, че цените са определени толкова високи. Никой не е обърнал внимание на това и свръхпечалбата, която дружеството е получило от тези ябълки и круши, които се продадоха на пазара на по-високи цени, искат да я дадат на трапезариите на училищното настоятелство в София, защото ги е срам да вишат такава печалба от плодовете, които едновременно с търговците са закупили долу по 7-8-9 лв. килограм. Това са факти, които отговарят напълно на действителността и които допринасят именно за хаоса в продоволствието и за увеличаване на банкрутното обращение, допринасят и за несвоевременното и абсолютно несправедливо даване възможност на известни лица, на една категория хора, да забогатяват за сметка на нуждите на народа.

Г-да народни представители! Аз имам тук едно изложение не от търговци — имате го и вие — а от едри производители на сливи. Те протестират и твърдят, че търговците, които са купили от тях плода по нормирана цена, печелят двойно повече, отколкото те за самия плод, който са произвели. И мога да ви кажа, че цената на печените сливи, определена 25 лв. килограм, е цена много правилно изчислена, като се има пред вид нормата на сливите 4 лв. килограм, 25 лв. килограм сливи от производителя е добра и правилна цена.

Стефан Караяванов: За печените сливи говорите, нали?

Дочо Христов: Да, за печените сливи.

Скандално е обаче с мармалада. На мармалада е определена продажна цена 41 лв. килограм, а един килограм мармалад се получава от 3 и половина килограма сливи. Значи, за един килограм мармалад отиват сливи за 14 лв.; колкото да турите за работа, за дърва, за осветление, за отопление и пр., ще стигнете най-голяма цена на килограм мармалад 25 лв., колкото е цената на печените сливи. Оттам ще изхождате, за да получите цената на дребно, а не от цифрата 36 лв., колкото е определена преди няколко дни цената на килограм мармалад.

В това изложение се дава една критика от десет души ловченски граждани производители, които имат големи сливови бащи. Те правят калкулация каква цена трябва да има тоя продукт и обясняват калкулацията, която е направило министерството. В тая калкулация, която е направило Министерството на търговията за определяне цената на мармалада, се предвижда за преработване на 100.000 кгр. сливи да се изгори 10.000 кгр. газ за осветление.

Някои народни представители: Ей-й-й!

Дочо Христов: Толкова е предвидено. Предвидена е и 1.80 лв. комисиона на килограм за търговеца, който купува сливите от производителя, а не за търговеца, който продава сливите на консуматора. Предвидени са и други разходи пера. Има едно перо и за дърва. Колкото и да не разбира човек от калкулация, от производство на мармалад, само като прочете тия пера, ще разбере, че трябваше да се запазят преди всичко интересите на производителя и консуматора, а след това интересите на ония, които са по средата в тая търговия. В моя край, в моята колежия сега има около 2 милиона килограма сушени, печени сливи и 800 хиляди килограма мармалад, обаче този мармалад не е у производителя. Нормираната цена на мармалада се постави, когато той отиде у търговеца, защото търговците правеха мармаладите, тъй като производители нямат нито тави, нито качета, в които да турят мармалада. Търговците имаха в ръцете си мармалада, когато бе нормирана цената му. От тия 800.000 кгр. мармалад в сливарските села в Севлиево най-малко 7-8 милиона лева печалба се дава на дваматрима търговци. Ако и в този случай може да се каже, че не може да се търси причината за по-голямото банкрутно обращение, ако

и в този случай може да се каже, че има някаква система при изчисляването на нормираните цени, не знам за къде другаде бихме могли да кажем, че се прави нещо по-лошо!

Иван В. Петров: Г-н Христов! Позволете ми да Ви кажа, понеже говорите за мармалади и сливи, следното: това са само няколко села, в които сливите се продавали сурови по 4 лв. килограма. В 9/10 от селата сливите се продаваха по 6—7—8 лв. Да ви кажа и друго нещо...

Дочо Христов: Аз много благодаря на г-н Иван Петров, че направи тая забележка, за да ме подсети.

Иван В. Петров: Това е истината.

Дочо Христов: Г-н Иван Петров, г-да народни представители! Аз питам: имаше ли издадена наредба от Министерския съвет, че сливите ще се закупуват сурови по 4 лв. килограма?

Някои народни представители: Имаше.

Д-р Иван Бешков: Там е всичкото!

Дочо Христов: Имаше издадена такава наредба. Аз искам да изкажа протест по тоя повод. Аз мога да ви кажа, че когато г-н Никола Захариев беше в Тетевенска околия, а същото време аз бях в Севлие夫ска околия, в моите села. Аз лично молих селяните да продават сливите си по 4 лв. килограма, защото казвах: Министерството на финансите ще вземе раяката от селяните, като ще изчислява цената ѝ при 4 лв. килограм сливи. Казаха на селяните: това ще стане тъй, онова ще стане иначе, и искаха от тях да продават сливите си по 4 лв., искаха да ги накарам да се подчинят и те продаваха сливите си по 4 лв. килограма. Аз не мога да премирам ония господа, които много добре знаеха, че има издадена заповед за нормировка на сливите по 4 лв. килограма, но даваха по-високи цени. Друг е въпросът дали тая цена е достатъчна, дали не можеше да се даде по-голяма цена и т. н. Аз не говоря по тоя въпрос.

Иван В. Петров: По-голяма цена трябва да се даде.

Дочо Христов: Аз не съм в противоречие с Вас, г-н Петров. Аз не искам да говоря и за това, че цената на сливите беше ниска. Аз съм съгласен, че на сливите трябва да се даде по-добра цена. Но когато говорим за система, за наредби, за закони, питам: имаше ли наредба, че сливите ще се продават по 4 лв. килограм? Трябваше ли да се каже на господа търговците, че щом като са дали 5—6—7—8 лв. за килограм сливи, това те са направили на свой риск?

Д-р Иван Бешков: Имаше начин да се вземат мерки.

Дочо Христов: Търговците са имали пари, дали са ги, но държавата има едно решение, правителството е издало една заповед и тая заповед трябва да се прилага. Само по тоя начин ние можем да задържим цените, да наложим нормировки. Ако всеки търговец знае, че след като прибере суровия продукт някъде по 4, някъде по 5, 6, 7 или 8 лева, въпреки че има нормирана цена 4 лв., ще се намери власт, на която, като каже: аз купих сливите на по-високи цени, тя да му одобри това нарушение, да му даде премия за това нарушение на издадената наредба, за нормировката, аз мисля, че в такъв случай няма никаква система на продоволствие, никаква система в нормировките и никакви нормировки не могат да бъдат проведени.

Ето това е, което искам да кажа: цената на сливите, в сравнение с цената на другите артикули, беше много малка, защото сливите се раждат в три-четири години веднаж и затова трябва да бъде възнаграден тоя човек, който гледа сливите, който ги работи, който чака да получи в три-четири години един път плод. Аз съм напълно съгласен с г-н Петров, но аз изхождам от друг принцип: биваше ли самата власт да толерира, да фаворизира нарушителите на нейните наредби? Туй е моята мисъл. Туй пледирам аз.

Аз отивам по-нататък: биваше ли властта да мълчи и по друг един въпрос? Понеже се вдигна шум около тая голяма цена на мармалада, той се яви вече на пазара, но под формата на пестил. Пестилът се получава от същия мармалад, като се свари още малко.

Стефан Караянванов: Много малко се вари.

Дочо Христов: Свари се малко и се опъне, за да изсъхне. От три и половина килограма сливи се получава 1 кгр. мармалад, а най-много от 4-5 кгр. сливи се получава 1 кгр. пестил.

Стефан Караянванов: От 4 кгр. сливи 1 кгр. пестил.

Дочо Христов: Пестилът се продава свободно на пазара по 120—140 лв. килограм. Това не е ли заобикаляне — явно, видимо заобикаляне на наредбите, на нормите? Как ще проведем система, какви резултати ще искаме от тая продоволствена политика, когато така се заобикалят наредбите и заповедите! Когато се гледа опитиско на нещата, те ни се виждат дребнички, нищожни. Но гледаме ли ги отдолу, влезем ли в тяхната същина, виждаме, че тия неща са едни и че те са годни да унищожат всекиго, който се опита да се противопостави долу.

Това са моите възражения по отношение на този въпрос.

Г-да! Цените в гостилниците. Цените в гостилниците са прекомерно високи — да не кажа петорно и шесторно, но най-малко четворно са по-високи, отколкото трябва да бъдат. Те бяха определени по-рано. Сега цените на ястията са удвоени, но количеството на храната е намалено наполовина. Следователно цените на ястията са най-малко четворно увеличени. Тая цена не може и да бъде друга, щом като аз срещнах в моята колежия миналата седмица един господин с закрит товарен автомобил — камионетка „Темпо“ — който обикаля селата в колежията ми. В колата му имаше към 200 кгр. масло. Той събира масло и го купува по колкото му поискат: по 300, по 350, по 400 лв. килограма и, разбира се, го купува, защото държи в столицата голям ресторант и ще изкара тая цена тройно и четворно, и петорно, но с това той допринася извънредно много за създаване психозата долу у производителите, че те могат да продават маслото на баснословни цени. Те престават да се подчиняват на всякакви заповеди и наредби, защото търговецът се явява в дома ми, в къщата им да купува маслото и маслото не се явява на пазара.

Александър Гатев: А Храноизносът какво ще закупува при тия цени? Само жито и царевица.

Дочо Христов: Г-да народни представители! Нека отбележа и друг един факт. Държавни учреждения, военни домацини ходят по селата — и те обзети от същата психоза на гражданите да не би да останат частите им гладни — и купуват продукти на по-високи от нормираните цени. Не зная как те оправдават тези разходи, обаче аз твърдя, че държавни учреждения, военни домацини, домацини на болници купуват по същите цени, по които се продават продуктите на черната борса, а не по нормирани цени. Но как оправдават покупките си? Те не могат да правят това, освен чрез бележки, че толкова струва, или като намаляват количеството. Какво правят, не зная, но и те, заразени от тая психоза, отиват и купуват картофи в Самоковско по 12 и 14 лв. килограма. Тогава няма защо да се сърдим на когото и да било долу, че продавал скъпо, щом има хора, които отиват в селата и на по-висока цена купуват продуктите.

Г-да народни представители! Аз не искам да отнемам повече времето ви, защото вече трябва да свърша. Ще се спра само с няколко думи върху едно изчисление, което е много интересно, но което остава само в областта на фантазията, щом като при нашата вътрешна стопанска политика съществува това положение, което аз обрисовах. Но преди това ще направя друга една констатация. Всичките тези неща долу не е да не се виждат. Всичко това се вижда от всички власти без изключение. Всички наредби, заповеди, закони и пр. стоят по масите на всички длъжностни лица, но всички са вдигнали ръце, никой не иска да става лош. Всички виждат краваните от храни, които идат от полето за балкана, а други продукти от балкана за полето, всички знаят колко стипца се продава за кожата и колко кожи се контрабандират, но никой не взема абсолютно никакви мерки. Злото трябва да се търси и там, че има пълна разпуснатост, че има задоволяване само с наредби, с заповеди, с закони и т. н., но никой не ги изпълнява. Оттук ще извадите заключение колко голяма е моралната поквара. Аз съм сигурен, че нито един от колежите народни представители няма да ме опровергае. Така е. Това е истината и аз си позволях да я кажа тук публично, защото смятам, че ще трябва да се вземат всички мерки във всяко направление, за да се получи един какъвто-годе резултат за стабилизиране на положението у нас.

Ангел Сивинов: Защо е това така? Как си го обяснявате?

Дочо Христов: Г-да народни представители! Изчисленията, които бяха направени през м. май т. г. в една комисия при Дирекцията на гражданската мобилизация, за необходимите средства за преживяване на едночленно, двучленно и пр. семейства, дадоха като резултат следното. Като са били изчислени дажбите и цените на стоките по нормите, както и необходимите количества продукти, получили са, че за храна, за културни нужди, за облекло, обука, отопление, осветление, наем и т. н. са необходими 53 лв. дневно на човек. Следователно за едно четиричленно семейство, като се умножат тези 53 лв. на четири, ще се получи сумата 6.360 лв. месечно. Вие сами разбирате обаче, че 53 лв. на човек за покриване на всички тези нужди, които изброих, са съвсем недостатъчни, но аз взимам за база 53 лв. и при тая база, както казах, за едно четиричленно семейство се падат 6.360 лв. месечно, и то при положението, че всичко ще се купува точно по нормираните цени от продоволствените магазини, при редовно снабдяване. Тая сума 53 лв. дневно за всичко, което е нужно за преживяването на един човек, е обаче, както казах, една сума из областта на фантазията. Както и да е, това изчисление беше направено през м. май 1942 г., и то не от някой депутат, или от някой министър, или от някой богат човек, а от чиновници, които по онова време пледираха в тая комисия за увеличение на техните заплати — нещо, което станало сега. Те дадоха това най-скромно изчисление през м. май 1942 г. Ако приемем дори, че те действително правилно са преценили тогава, през м. май 1942 г., че 53 лв. дневно са достатъчни на човек за покриване на всичките му нужди — храна, културни нужди, облекло, наем и т. н. — оттук ще видите колко много и колко бързо са порастнали цените у нас оттогава досега, като знаете, че днес за задоволяването на всички тия нужди не са достатъчни и 153 лв. на човек.

Ясно е, че има нещо болно, че има нещо, което трябва да се предприеме в малко по-друг темп, с малко по-други разбирания, при малко по-други усилия, за да се получи резултат, който, ако не върне положението назад, ако не допринесе много нещо, поне да задържи цените на това ниво, до което те са стигнали, дотогава докато ще може да бъде направено нещо повече.

Г-да народни представители! Аз ще завърша, като спомена, че правителството даде доказателства, че е взимало и взема всички мерки за преследване на корупцията между държавните и обществените служители, особено между тях, които са по продоволствието. За голямо съжаление, у нас има много хора, доверливи държавни служители, които са в затворите — и от мините „Перник“, и от Дирекцията на държавните дългове, и от Дирекцията на държавните имоти, и от редица други учреждения, да не изброявам сега. Правителството не е пощадило никого от онези, които властта е могла да залови. То взема мерки в това отношение, обаче тези мерки се вземат само срещу хора, които явно се заловят и чиято противозаконна дейност се вижда явно. Би трябвало, според мене, да се пристъпи и към онова прочистване, за което аз говорих по-рано и на което няма да се спирам сега повторно.

Дължа да кажа, че за черната борса днес допринасят още евреите. Аз ви моля, г-да народни представители, да се вгледате в опашките около магазините и да видите колко евреи ще намерите в тези опашки, като имате пред вид, че в София на 10 души българи има един еврей. В тия опашки вие няма да видите евреи или ще видите много малко, защото те още продължават да получават у дома си продукти и още продължават да плащат поскъпо, за да не останат без храна. Те още се допускат във всички магазини, допускат се и в централните магазини, и в централните улици и т. н.

Съжалявам, че г-н военният министър не е сега тук. Исках да помоля и него да обърне внимание върху един факт, който много зле се тълкува в обществото. В опашките по магазините ние виждаме наредени се офицери с доста висок чин. Също така в еврейските магазини и апетитиви, между цели групи хора с звезди, ще видите застанали и български офицери. Така е на бул. „Дондуков“, така е и на други места. Ако са цивилни, да правят каквото щат. Аз смятам, че туй не ги препоръчва добре и в това отношение би трябвало да се вземат известни мерки.

В заключение, г-да народни представители, аз ще си позволя да повтора известни мои препоръки, които и друг път съм давал. Аз съм бил и си оставам решителен сторонник на една пълна, на една абсолютна контрола над всички индустриални заведения. Каквато е контролата в фабриките за цигари, каквато е контролата в спиртните фабрики, такава трябва да бъде контролата и в абсолютно всички индустриални заведения, за да не може да става никаква контрабанда и никакво снабдяване на никого по черни пътища с материали, които се продават от занаятчиите на баснословни цени. Ако се постави една такава контрола, тя безспорно няма да задоволи нуждите на цялото гражданство с обуща или с дрехи, но аз съм убеден, че поне най-малко 10 или 15% от незадоволените днес ще могат да получат обуща, ще могат да получат дрехи по цени, каквито държавата определи.

Но прави се следното възражение: трябва да имаме много честни контролори. Това не може да бъде възражение, г-да, щом като имаме контролори в мелниците, щом като имаме контролори в спиртоварниците, щом като имаме контролори в фабриките за тютюн. Е, който е нечестен, който извърши престъпление, който се хване, той ще си понесе последствията. Така че, пак повтарям, не може да се прави възражението: който честен човек да тури там, той ще стане ортак със собственика на фабриката. Ако има в фабриката човек, който знае колко килограма суров материал влиза, ако има един човек, който знае колко килограма от тоя материал излиза в обработена стока; ако се изнасят от фабриката с износни бележки, ние мъчно ще можем да намерим гъон, мъчно ще можем да намерим платове и разни други артикули на черната борса. Въпреки всичко, казвам, все се намират възражения срещу такова становище и никой не иска да го възприеме, за да се получат резултатите, които аз смятам, че трябва и може да бъдат получени.

Контролата, която днес най-много се провежда, това е контролата по влаковете и по автомобилите: дали някой носи повече от един килограм масло, дали друг носи повече от един килограм брашно. Става паника по вагоните, която допринася и за нередовното движение на железниците и която не може да даде никакъв резултат. Контролата не там трябва да бъде проведена, г-да народни представители. Тя трябва да бъде проведена там, където се произвеждат продуктите, а не там, където те се пренасят, по един-два-пет килограма от тия, които ги вземат за свои нужди. И ако тая контрола я имаме, ние ще избегнем до голяма степен черната борса и ще можем да получим от нашата стопанска политика един малко по-друг резултат.

При това положение налага се, като коректив, създаването на обществени магазини. Аз не съм от тия, които са готови да правят концесия на търговците или на когото и да било затуй, че щяло да им се отнеме препитанието. Времето е такова, че твоят магазин ще бъде обществен магазин, твоят магазин ще продава обществени стоки, твоят магазин ще се управлява от тебе, с фаражка на главата. Като свърши войната, тогава можеш да бъдеш свободен, тогава можеш да печелиш.

Г-да народни представители! Нашият народ, който е много добър, може да ни прости всички недоимъци, всички несподоби, всички лишения, които търпи от тая война, но той едно няма да ни прости на нас, на правителството и на всички, които ще дойдат след нас: че за сметка на здравето и на живота на децата му ние даваме възможност на 5, 10 или на 20 хиляди души в България да станат милионери. (Ръкоплескания) Това няма да ни бъде простено.

Първите стъпки на г-н министър Захариев, като министър на търговията — аз ви казах пак от това място — бяха много добри. Аз и сега не се съмнявам, че той има добрата воля, има желанието да проведе нещо полезно в продоволствената служба, но той много малко направил, за да потърси сътрудниците си, които могат да му

дадат добри съвети и които могат добре да проведат стопанската политика на правителството. В Министерството на търговията има много малко промени, там много от некадърните хора останаха. И аз мога да ви кажа още един факт в заключение: в Главното комисарство постъпиха отначало някои хора, на които в Министерството на търговията бяха приготвени заповедите за уволнение по некадърност. Изпратиха ги в Главното комисарство, само за да се отърват. Днес там те са началници, те управляват там, там те вършат нещо, което дава резултатите, които аз току-що посочих.

Един народен представител: И от Министерството на земеделието ги пратиша там.

Дочо Христов: Да, уволняват ги от едно министерство, вземат ги в друго!

Г-да народни представители! Намалението на цените или затвърдяването на цените ще ни доведе до намаление или запазване на банковното обращение на това ниво, на което то сега се намира. И тъкмо тук вие ще търсите връзката между финансовата и стопанската политика.

Пропуснах да отбележа още един факт, който е също така от значение. За да можем да имаме правилно продоволствие, трябва да имаме преди всичко правилно разпределение и на течното гориво. Има градове, не един, които са откъснати от железопътните съобщения. Тия градове по цели седмици и месеци някога стоят без превозни средства, а има други градове, които имат гаря, в които има всички превозни средства, които могат да си послужат с коли, за да разтоварват и натоварват вагоните, но на тях се дава в изобилие бензин, дава им се нафт. А откъснатите от железопътните съобщения градове — както е и моят град Севлиево, и други градове — стоят по цели седмици без превоз. Е, разбира се, като липсва на пазара бензин, това дава още един тласък, още един стимул за продажба на този продукт по скрити пътища.

Аз мога да ви уверя, без да искам да пледирам тук каузата на моята околия, че от година и два месеца аз се боря да дадат 4 гуми за един рейс Севлиево—Троян, който от година и два месеца е спрял. Четири гуми аз не можах да взема от комисарството, когато другаде, където има железници и други превозни средства, се дадоха, ако не в изобилие, във всеки случай много повече гуми, отколкото може би са им били необходими.

Г-да народни представители! Ясно е прочее от всичко казано дотук, че добре уреденото и добре дирижираното стопанство ще ни даде и здрави финанси, и тогава ние можем да очакваме онова, за което апелира г-н министърът на финансите. Тогава ние можем да очакваме създаването на истински здрав вътрешен фронт, който очерта г-н министърът на финансите с тия думи: сплотеност, дисциплина, спокойствие, вяра в политиката на България и в успеха на силите на Оста, самоограничение и готовност за повече жертви в името на обединена и мощна стопанска и финансова България, народът в която е застанал, въпреки всичко, като един, като скала зад своя единствен водач — Негово Величество Цар Борис III. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов. Има думата народният представител г-н Спас Ганев.

Инж. Спас Ганев: (От трибуната) Г-да народни представители! Пристъпвам към разглеждане на бюджета, който е сложен на разискване от Народното събрание, само по отношение на някои неговии страни. Положението днес в страната, па и във от нас, ни налага, шем-нешем, да бъдем по-предпазливи в мислите, които ще изказваме тук. А това, от друга страна, пък налага на правителството да се мъчи да долава и от малките бележки, които се правят, недостатъците или пропуските, които то е допуснало в управлението на страната. Време е вече, тъй да се каже, да се взема бележка и от неказаните работи тук.

С тия общи бележки аз пристъпвам направо към въпроса.

Бюджетът за 1943 г., тъй както ни е представен, възлиза на 21.714.000.000 лв. — хилядите оставям. Отнесено към броя на населението на страната днес, това прави 2.513 лв. на глава. За 1942 г., заедно с допълнителните бюджети, които сме гласували през годината, бюджетът възлиза на 25.894.000.000 лв. Отнесено пак към броя на населението — 8.600.000 души — падат се 3.000 лв. на глава — повече, отколкото се падат по бюджета за 1943 г. Но в сметката за 1942 г. влизат и допълнителните бюджети. А от допълнителните бюджети през 1943 г., даже ако прекараме годината така, както прекарахме 1942 г., не ще се отървем. Аз даже ще посоча на ония места от бюджета за 1943 г., от които и сега е почти ясно, че през годината ще имаме допълнителни бюджети.

Вземем ли бюджетите от 1936 г. нататък, за която година бюджетът възлиза на 6.535.000.000 лв. и от която година нататък постоянно расте, виждаме, че това, което се пада на глава и което повече илюстрира положението, расте от 1.080 лв. до 2.670 лв.

Бюджетът за 1943 г., заедно с фондовите бюджети, възлиза на 29.188.000.000 лв. Ако от тия направения сбор на двата бюджета спаднем сумите, които се повтарят в единия и в другия бюджет и се прехвърлят от един параграф в друг, тъй както са дадени в печатното изложение на г-н министъра на финансите — а те са 4.724.000.000 лв. — остава бюджет 24.463.000.000 лв., или на глава 2.860 лв.

Бюджетът расте. Кои са причините?

Аз схващам две главни причини: първо, нуждите, които налагат времената, в които живеем, и, второ, скъпотията или — за да не кажа скъпотията — високата цена на материалите, с които трябва да се задоволява държавната машина. Фактически ние имаме големи цифри, но нямаме големи възможности. Ако вземем пред вид

поскъпването на живота днес — или по-високите цени — за което ни се каза от г-н министъра на финансите, че е около 50% и което аз считам, че е много по-голямо, към 70—80%, веднага покупателната стойност на представения ни бюджет ще се намали и ние ще видим, че увеличението на бюджета не е тъй голямо, както то ни се вижда от цифрите, когато ги разглеждаме само като цифри; заедно с туй и тежестта, която пада на глава, не е тъй голяма, както по-рано, защото днес сумата 2.860 лв. не представлява това, което представляваше преди 4, 5, 6 или 7 години, когато бюджетът тежеше на глава с 1.080 лв. Тези 1.080 лв. на глава тогава сякаш по-тежки, отколкото днес 2.860 лв. Споменете си как вие сте се чувствували преди години с 1.080 лв. и как се чувствувате днес с 2.860 лв. в джоба, за да ви бъде ясно доколко тежестта днес е по-малка и доколко тежестта тогава е била по-голяма.

Аз бих илюстрирал положението специално със строежите, и то държавните строежи. Докато преди 5—6 години един километър пътен път, заедно с необходимите поправки, мостове, корекции и т. н., струваше средно около 1.200.000—1.250.000 лв., а при по-равна местност 1.000.000 лв., днес Министерството на благоустройството едва ли може да го направи с 2.5 милиона лева, защото понякога пазарлъкът се води на цена 3.000.000 лв. Явно е следователно, че когато днес даваме на Министерството на благоустройството, да кажем, 2.000.000.000 лв., с тях то не може да извърши фактически оная работа, която извършваше преди 5—6 години или преди 3—4 години с много по-малка сума.

Ето от такава гледна точка, с такова схващане трябва да гледаме на бюджета и на цифрите, които ни се излагат. Същото схващане трябва да имае и когато говорим и за спестяванията. Действително спестяванията възлизат на голяма сума, но възможностите, които днес дава тази сума, са малки. Преди няколко години средният човек с 50.000 лв. спестявания спокойно затваряше очите си и мислеше, че горе-долу е осигурил нещо за семейството си. Аз мисля, че днес това не е така. Днес този човек с тази сума е съвсем неспокоен, дори смята, че няма нищо.

Аз ще поразделя някои от цифрите на бюджета, преди да мина към по-големи подробности върху него.

За 1942 г. първоначално сме гласували бюджет 14.408.000.000 лв. и след това допълнителен бюджет от 11.486.000.000 лв., или всичко 25.894.000.000 лв. За 1943 г., заедно с извънредните разходи, имаме бюджет 21.714.000.000 лв. Аз искам веднага да се освободя от една цифра и в двата бюджета, когато правя сравнение между тях, защото тази цифра е нязгодна от особените условия, в които ние се намираме, и не е нормална. Може би в другите разходи имаме нещо анормално за времето, в което живеем, но специално бюджетът на Министерството на войната би трябвало да бъде отгледен настрана и с другите цифри да си правим сравнението, защото по-качването на бюджета на Министерството на войната е наложено от съвсем други причини. За Министерството на войната, и да има, и да няма, трябва да се намерят средства. Може другите бюджети да изчезнат, но днес за нас този бюджет ще стои. Казвайки, че другите бюджети може дори да изчезнат — на тях по-късно ще се спра — аз смятам, че се налага да направим по тях колкото се може по-големи ограничения. Тогава бюджет около къщата бушуват бури или когато къщата се струпва вода, която застрашава да срути основите, никой не се залавя да чука и нарежда картини в къщата. Всичко друго се изоставя настрана и се гледа да се спаси преди всичко цялото. В това положение сме и ние днес.

По самия бюджет на Министерството на войната аз няма да говоря, защото няма и какво да говоря. Дано Господ не ни създаде въобще причини да говорим по бюджета на Министерството на войната, защото по него се говори тогава, когато работите не отиват добре.

И тъй, ако от първоначалния бюджет за 1942 г., в размер на 14.408.000.000 лв., спаднем 5.264.000.000 лв. за Министерството на войната, остатък 9.143.000.000 лв. От допълнителния бюджет 11.486.000.000 лв. за всички министерства, като спаднем 5.122.000.000 лв. за Министерството на войната, остатък за другите ведомства 6.364.000.000 лв. Сборът на двете цифри за всички ведомства, без Министерството на войната, по допълнителния и първоначалния бюджет за миналата година дава 15.507.000.000 лв. Извършена същата операция по отношение на сега поставения за разглеждане бюджет за 1943 г., като се спаднат разходите по Министерството на войната 8.856.000.000 лв., ще останат за тази година 12.858.000.000 лв. Сравнена тази цифра с цифрата на миналогодичния първоначален бюджет, имаме в повече по бюджета за 1943 г. 3.714.000.000 лв. за всички ведомства — Военното министерство е изключено настрана.

Разпределени по вещевни разходи и заплати — трябва да ни интересува какво ние изяждаме и какво ще оползотворим от тези бюджети — имаме следното положение, пак повтарям, без Военното министерство. По първоначалния бюджет за 1942 г. имаме за вещевни разходи 4.874.000.000 лв. и за личен състав 4.268.000.000 лв., или за вещевни разходи 53,2% от целия бюджет и за личен състав, за възнаграждение на служителите, и то само за заплати — 46,7%. По бюджета за 1943 г. абсолютните цифри се разпределят, както следва: 6.976.000.000 лв. за вещевни разходи и 5.881.000.000 лв. за личен състав, или 53,8% за вещевни разходи, което е с много малко повече от вещевните разходи по бюджета за 1942 г., и 46,2% за личен състав. Увеличението по бюджета за 1943 г., в сравнение с миналата година, в абсолютна стойност е 2.102.000.000 лв. или 41% за вещевните разходи, и 1.613.000.000 лв. или 39% за личен състав. Общо увеличението възлиза на 40% — 3.714.000.000 лв.

По бюджета на Министерството на войната сумите за личния състав се увеличават с 66% в сравнение с миналата година.

Г-да народни представители! Обясни се от г-н министъра на финансите, обяснено е и в печатното изложение по бюджета, че

всички тези увеличения идват вследствие на повишените заплати и на възнагражденията, съгласно закона за заплатите на държавните служители по новите щатни таблици. Освен увеличението, което имаме поради прехвърляне от старите заплати към новите, имаме увеличение, което, макар и малко, все пак заслужава да се отбележи, и от разтегляне известни длъжности нагоре, които са издържани към по-горните, известни длъжностни лица или служби, които довчера са били с по-малък ранг, сега са минали към по-голям ранг. Примери е излишно да ви давам, защото бихме си загубили времето, но това е станало. Значи, на известни места ще имаме увеличение на заплатите поради новите щатни таблици, но ще имаме увеличение и затуй, че се минава към по-горен ранг. Дали това е трябвало да стане или не, дали навсякъде е станало правилно или не, аз, поради малкото време, с което разполагам, не мога да говоря сега по този въпрос, но считам, че на места е станало неправилно. Дори има длъжности, които в миналото са били в по-горен ранг, и с ревизията, която се направи по бюджета за 1934/1935 г., когато длъжностите се натиснаха надолу, останаха назад.

Бих посочил на Главната дирекция на строежите, където познавам работите много добре. Отделът за железопътни линии си остана отдел, а отделът пътища стана Дирекция на пътищата. Отделът за железопътни линии е бил дирекция дълги-дълги години до преди 1934 г., когато се обвърна на отделение и после в мое време стана отдел. Още в онова време, когато Дирекцията на строежите не е била и отделение, имаше Дирекция на железопътните линии, когато задачите, които са и били възлагани, са били по-скромни в сравнение с тези, които сега се възлагат на отдела за железопътни линии. И ако тогава тази служба е била дирекция, колко повече трябва да бъде такава сега.

Не е въпросът за лицето. Ако едно лице не е било за директор, могло е да бъде друго. Но щом има мръдване, щом архитектурното отделение се обвърна в дирекция, щом отделението за пътищата стана дирекция, защо и отделът за железопътни линии да не стане дирекция? Аз отричам това право, да се обръщат отделения и отделни в дирекции, защото директорът у нас, като длъжност, започна да не се ценя — толкова много станаха директорите. По-рано бяха няколко души в цялата държава, на пръсти се броеха. Но щом едни отделения и отделни станаха дирекции, ще трябва това да стане и другаде, където се налага.

И какво правим ние с това? Заковахме малките, те няма къде да мърдат, а големите можем да ги опъваме като ластик и да увеличаваме разстоянието между малките и големите. Макар че не е в полза на чиновниците, аз мисля, че се налагаше и беше добре, поне тази година при прокарването на новите щатни таблици да не ставаше преименуване на длъжностите, защото, ако почнем да преименуваме длъжностите, наново ще стане едно разредяване, каквото съществуваше по-рано: тук касиерът получаваше толкова, откъдето касиерът получаваше толкова и бяхме стигнали до хаос, както се казваше и в мотивите към законопроекта за новите щатни таблици. Но и сега ние можем да дойдем до това положение: на едно място да се върши една работа от отдел, другаде същата работа да се върши от отделение, а на трето място — от служба. Затуй много внимателно и твърде мъчно ще трябва да става преименуването и повдигането на длъжностите нагоре. Това е пожеланието, което отправям към всички ни, защото с нашето съдействие или с нашето съгласие ще станат всички тези промени.

Онова, което заслужава да бъде отбелязано и подчертано при тези бюджети, е, че увеличението броя на държавните служители нямаме. Ако това нещо е удържано сега от правителството и специално от г-н министъра на финансите и министър-председателя, налага се да дадем всичкото съдействие, щото то да бъде запазено, ако не можем да намалим още, защото служителите в България са много. Четири бюджети са минавали тук в тази Камара и по четирите съм говорил и винаги съм поддържал едно: да намалим броя на служителите. И сега с особено задоволство констатирам това, което е направено, и с най-голяма настойчивост апелирам към всички, които участвуват в комисиите, и въобще към всички депутати, да дадем съдействието си в това отношение на правителството, поне да се запази този брой на служителите, ако не може да се намали.

Но заедно с туй аз апелирам към г-н министъра на финансите — не зная дали той е погледнал там — в бъдеще, когато ще дава разрешение за назначаване надничари, да не дойдем до положение, щото направеното от тук да го изтърбушим от татък. Аз зная как са хитрували службите и как са наблюдавали и пред мене, като министър, за назначаването на надничари. И ако в това отношение министрите не се поддадат, действително ще се извърши една добра работа. Ако обаче се поддадат, ние няма да имаме увеличение на служителите, но ще се взят много надничари, които в блокovo време бяха станали пресловути. Пък и сега тук-там вече ги има. Аз зная хора, които се въртят като надничари, без да вършат работа. Зная учреждения, в които надничарите в последните два месеца са естатитно много, въпреки че г-н министърът на финансите не е опитал и там да намали нещичко. Но затуй, че на едно място знаем, а на друго място не знаем, не значи, че на другото място не става. Може да е станало, без да забележат министрите. Затова нека да секат и да не допускат надничари. Държавната работа може да се свърши и с толкова хора, дори и с по-малко, но при повече работа. Времето са такива, цял свят навсякъде работи много. Защо специално държавните служители трябва да работят малко! И там ще се поувеличи работното време, и там ще се поостане повече, ще се работи. Когато се кове нова държава, когато се кове голяма държава, когато се създава бъдещето на поколенията, ще се направят жертви. И това са най-малките жертви, които можем да направим. Та какви ли други жертви сме направили досега? — Само ядем по-малко хляб. Но на този въпрос ще дойда малко по-късно.

Увеличението на чиновниците от 1935 г. до 1942 г. — за който период са дадени данни в таблицата към печатното изложение на министъра на финансите — е вървяло, както следва: за 1936 г. увеличението е само 0,5%, за 1937 г. — 7%, за 1938 г. 14%, за 1939 г. — 18%, за 1940 г. — 22%, за 1941 г. — 62% и за 1942 г. — 80%. Това е увеличението на чиновниците.

Но да направим по-интересното изчисление, да видим на колко глави от населението се пада един чиновник. Ако направим това изчисление, ще се получи една интересна картина, от която дори аз се смутих и няколко пъти проверих сметката, да не би да греша. Пък и сега се съмнявам. За 1936 г. имаме един чиновник на 68 души население; за 1937 г. — на 66; за 1938 г. — 63; за 1939 г. — 59; за 1940 г. — 55,5; за 1941 г. — 59; за 1942 г. — 53. Но това са само държавните служители, г-да народни представители, пък не влизат служителите в банките, които вършат стопанска дейност, не влизат служителите в мините, не влизат в общинските служители. А турим ли и общинските служители, тъй както ни са дадени цифрите, тогава броят на служителите възлиза на 226.000 души срещу 144.000 само държавни служители. И тогава на 38 граждани се пада един чиновник. Ако речете пък да прибавите към тях и пенсионерите, ще видите колко души граждани трябва да хранят един човек в тази страна.

Това показва, че голяма част от разходите отива за изхранване на чиновничеството. И понеже чиновничеството винаги е наклонно, да доказва своята необходимост със създаване на все повече и повече работа и пречки, ето основната причина за създаването на голям бюрократизъм. Аз бих казал, ако ние практически намалим писарките и писарите в учрежденията — разбира се, като ги обезщетим, както се следва — на половина или на три четвърти от досегашния брой, ще видиме колко по-малко ще се лише. Сега има кой да пише и затова се пишат дълги писма. Защо аз в бюрото си не се занимавам да пиша дълги писма? — Защото аз трябва да ги пиша. А гледам да свърша работата другояче.

И защо са пия огорченията? Като се създават мъчно приложими закони, работата дойде дотам, че всеки има нужда от един юрист-консулт, когото би трябвало да си назначи като чиновник. И аз по необходимост прибягвам към такива, без да съм търговец. А за търговците и индустриалците винаги трябва адвокат. Това са тежестите, никой от вас, сигурен съм, не може да се справи с тях.

Ето защо, посрещайки с задоволство мерките на правителството, аз считам, че то не трябва да се спре дотук. Наш дълг обаче е, като го подкрепим по отношение на намалението броя на чиновниците, да го подкрепим и за намаление кредитите по някои параграфи, които се искат. Днес ние трябва да бъдем по-скромни. Аз твърдя, че много от сумите, които се отпускат за мобилизации, за печатни издания и т. н., могат да се понамалят, защото и без това забравихме мярката. Досега тук-таме в кабинетите на някои даже по-големи чиновници имаше само окъсани килимчета, а сега почнаха да се явяват по-добри килимчета, а тук-таме се появиха и персийски килими. Появиха се нови бюра, поръчаха се нови столове, смениха се пердета и т. н. Ние се позабравихме, разпуснахме се и в частния си живот, но разпуснахме се и в държавните учреждения. Това не е мъчно да се види. Каквито сме ние, такива станаха и държавните учреждения. Хайде, щом е за частния живот, всеки го прави на своя глава, но когато е за сметка на другото, това не може да върви така. Дори се отиде дотам, че днес е много лесно човек да получи право да се ползува от кола, от автомобил. Действително новото време налага това, но го налага там, където има нужда. По-рано с мъка се получаваше разрешение да се има на разположение автомобил, а особено за ползуване от него за отиване от къщи до учреждениято. Сега това стана нещо обикновено. Дори и ръководителите на организации, които иначе трябва да се занимават с трениране на хората, днес мъчно могат да вървят пеш или с трамвай, защото там много се натискат, а трябва непременно да отиват с автомобил до учреждениято.

Аз апелирам към правителството, и специално към министъра на финансите, да свие държавната кесия. Време е тя да бъде свита, защото мъчно се печелят левчета. Може някой да ги печелят лесно, но по-голямата част ги печелят мъчно. Това обаче ще видим по-късно, когато се спра на таблиците, които ни е представил г-н министърът на финансите за разглеждане.

Ние имаме голяма намеса на държавата. Аз ще си позволя една малка бележница, която мнозина са я казвали, която ще взема от едно по-авторитетно място, от една книга на Салазар, която се разпространи напоследък и за която трябва да благодарим на нашия колега д-р Никола Минков. На едно място в книгата си по отношение увеличението на чиновничеството и специално по намесата на държавата в частния стопански живот той казва: „Чрез тази намеса всякога и навсякъде, дето бе използвана, държавата уби инициативите, претовари се с чиновници“ — подир малко аз ще ви кажа колко плашаме ние за чиновници в Дирекцията за снабдяването и разпределението, на които много малко работи останаха да разпределят, а пък да снабдяват, не намират с какво да ни снабдяват, обаче милионите си отиват — „увеличи прекомерно разходите и данъците, намали производството, разпиля ползима част от честното богатство, опреничи индивидуалната свобода, ставайки по този начин, тежък и непоносим неприятел на народа.“

Разбира се, той прави тези констатации за държавата, в която той ръководи работите, но все пак тази мисъл заслужава да спре нашето внимание и да помислим върху нея, защото не е необходимо да стигнем до забъркано положение и тогава да спасяваме. Аз казвам това тук и когато гласувахме таблиците за заплатите, в мотивите към които беше казано, че се е дошло до хаос в размерите на заплатите и до голяма обърканост. Не бива да се стигне до хаос, че тогава да го оправяме, а трябва да оправяме работите по-рано.

Понеже говоря по въпроса за чиновниците, ще повтора някои неща, които съм казал много пъти. Ще трябва това чиновничество, за което се полагат грижи, дотолкова доколкото те са възможни за нашата бедна държава, но които грижи все пак са много големи както от страна на Народното събрание, така и от страна на правителството — този въпрос постоянно се разглежда тук, а може би след няколко месеци пак ще се постави въпросът какво трябва да направим, за да възнаградим чиновничеството — да прояви по-висок дух и по-голяма преданост към държавата която полага такива грижи за него. Па и никой насилва не държи никого за чиновник. Действително сега имаме една метода за мобилизиране на чиновниците, но аз не зная защо толкова се страхуваме, че чиновниците ще си отидат. Няма да си отидат, г-да, и ако си отидат, то поне по-голямата част ще се върнат подир 2-3 месеца.

Един народен представител: Инженерите бягат.

Инж. Спас Ганев: Защо трябва да ги държим насилва? Тъкмо това е случай да намалим броя на чиновниците и да направим икономия. Които останат, ще пороботят повече. Защо е това мобилизиране? Необходимост от мобилизиране няма, неадекватности няма, безизходни положения няма.

Аз напълно разбирам констатацията, която направи министърът на финансите, като каза: „Апостолска работа се иска!“ Да, апостолска работа се иска, но не се дава, и там трябва да бъде голямата грижа. Аз няма да се впускам в подробности по този въпрос, но правителството трябва да одухотвори това чиновничество, защото никой друг не може да направи това. То зависи само от правителството, не зависи от никого другото, най-малко от нас.

Как може да стане това? Ние можем само да дадем съвети. Аз само констатирам, че чиновничеството е замряло. Не говоря за всичкото, може да има отделни изключения, но няма оня дух, няма онай преданост и готовност за жертви, които би трябвало да има във времената, в които живеем. И мене ми направи поразително впечатление това, което прочетох във вестник „Зора“, в броя му от 13 ноември 1942 г., в „Бележки на деня“ под надслов „Две писма“, от Бръшлян. В едната част от тези бележки, като се казва, че някой-си чиновник се оплаква с писмо и изглежда каква сума получава, колко плаща за квартира и т. н., заключава се, че животът му е невъзможен. Най-сетне всеки може да каже, че животът му е тежък, няма кой да му се сърди за това, но какво казва по-нататък този чиновник? Той заявява, че ще саботира държавата по законен начин, както намери за добре.

Досега действително често пъти приказвахме за саботаж в чиновничеството, но саботаж поради политически схващания — това все пак можем да го разберем. Обаче саботаж затуй, защото държавата не му е платила добре, както той схваща, това признание ме стряска твърде много. А то трябва да стресе и правителството, за да се позамисли за мерките, чрез които то ще трябва да пречиства своите помощници, които могат тъй да мислят и тъй да заявяват. Затуй аз казвам: никой не трябва да бъде държан насилва, защото полза от такива чиновници няма, но вредата може да бъде голяма. А днес в държавната машина не могат да бъдат търпени хора с такива схващания. Това се чува и при разговори. Има и саботаж от политически съображения, който е още по-страшен и по-прикрит. Ами тогава? Тогава аз казвам: здравата ръка на властта и зоркото й око трябва да се проявят! Много се е приказвало за това, но, по моя констатация, малко се е направило.

Таско Стоилков: Изгоряха събирачите на маслини. Дадени са на драмския прокурор.

Инж. Спас Ганев: Спирам вашето внимание и върху друг един въпрос, на който съм се спирал и друг път: че прикритите за нашата администрация трябва да отидат и за нейната подготовка. Казвал съм го, всичко го виждаме, всички го знаем: Германия ръководи и управлява днес Европа, която е зад войските и зад бойната линия, със своята администрация — администрация подготвена, администрация, която знае какво прави, администрация, проникната от схващанията, които има този, който води целия народ, от схващанията на своя водач, администрация, която не се нуждае от много окръжности, която не се нуждае от дълги преписки и от километрически доносения и разписки за получаване на доносения и окръжни. Към такава администрация трябва да се спремим и ние, ако искаме действително да правим нова държава. Но ако искаме само да говорим: нова, нова и нова, а тя да е все стара, стара и по-лоша от старата, тогава можем да стоим на това място, където сме.

В това отношение аз ще си позволя да ви цитирам — понеже ми е направило впечатление — казаното от Фридрих Велики към неговите подчинени директори, с които той си е служил като министри, че те винаги трябва по всички въпроси да му дават доклад, в които да кажат своето мнение и препоръки, а какво ще се направи, това — казва той — си е моя работа. У нас — не искам да говоря за най-големите върхове — има много насадено да се търси непременно докладът на подчинения, който да покрие бъдещото решение на началника, т. е. началникът един ден да може да каже: ех, този ме заблуди, той ми даде доклад, аз може би щях да реша въпроса другояче. Въобще трябва да се осигури свободата на подчинения да казва своето мнение по всеки въпрос, който ще бъде решаван и по който той участва в решаването, а началникът да решава каквото трябва, и да се преследват най-строго ония началници и шефове на учреждения, които търсят да управляват своите учреждения по мижитурски начин — който израз аз съм употребявал твърде често, защото от мижитурки голяма администрация и велика държава не се създава, нито е създадена досега, нито пък ще бъде създадена. Тя може да бъде само провалена от тях! (Ръкоплескания)

След тия бележки по въпроса за държавните служители аз ми навам към някои бележки по отделните бюджетпроекти.

В бюджетпроекта на Върховното правителство няма особени промени. Там отбелязвам само увеличението на кредита за националната пропаганда от 38.500.000 лв. на 74.000.000 лв., която сума е доста крупна. Допускам, че ще се дадат известни уяснения защо трябва да бъде увеличена тая сума. Може би националната пропаганда през изтеклата година да е направила много, което нам не е известно, по простата причина, че не се забелязва или се прави умишлено по такъв начин, че да не бъде забележаемо, за да се постигнат целите ѝ. Но все пак нека се потърси начин, щото и тук да не би случайно да отидат много пари за нищо. Чувам, че там нещо роднинството влияе. Ако не е тъй, аз се извинявам; но ако действително е тъй, нека се вземат съответните мерки, за да не остава това причина за лоши тълкувания навън.

Администрация и полиция. Там особени промени няма. Бих се спрял само на параграфа, който предвижда помоща за войнишките семейства. Той е бил миналата година 25 милиона лева в първоначалния бюджет. Аз помня, че обрнях вниманието защо е 25 милиона лева — доколкото поне си спомням. Сега са предвидени 100 милиона лева. Похарчени са обаче 332 милиона. Значи, ето един параграф, по който, освен ако се променят условията, ще имаме нужда от допълнителен бюджет.

Н родно здраве. Нищо характерно за отбелязване няма. Тук бих казал само, че в Министерството на вътрешните работи персоналът през последните години, както в Дирекцията на народното здраве, така и в администрацията и полицията, се е твърде увеличил. През 1925/1926 г. имаме 8.769 държавни служители, след това спадат, стават 7.000, 7.900 и т. н., за да имаме в 1942 г. 18.559 — значи, едно чувствително увеличение на персонала „Администрация и полиция“. Разбира се, увеличението е и територията ни. Ако се върнем на 1941 г., тогава този персонал е бил 12.000 души, а през 1940 г. — 7.000 души.

Понеже се докоснах до увеличенията в отделните министерства, трябва да отбележа, че най-скромно в това отношение е Министерството на народното просвещение, което от 23.700 души стига до 33.000 души. Като имаме пред вид, че територията се е увеличила с 1/3 и че всички ведомства са догонили това увеличение, а някои са го надминали, то значи, че Министерството на просвещението е най-скромното.

Голямо увеличение имаме — отбелязвам тия работи — в Дирекцията на железниците: от 16.923 души през 1925/1926 г., през 1942 г. имаме 28.232 души. Значи, увеличението е близко до удвояване. Аз нямам възможност да направя справка дали в туй време сме удвоили нашите линии заедно с новоексплоатираниите, но мисля, че не сме стигнали до този предел.

Но ако е такава увеличението в Дирекцията на железниците, твърде малко е увеличението в Дирекцията на пощите, телеграфите и телефоните: от 5.500 души те стигат до 9.000 души, а развидието на пощите, телеграфите и телефоните през последните години е много голямо. И затова нека не се чудим, че много мъчно се услужва на гражданите от страна на пощите, телеграфите и телефоните. Изглежда, че там трябва по-големи грижи, може би събиране на службите, за да се освободи персонал, който да може да услужва на гражданите.

По бюджетпроектите на Министерството на финансите, на Министерството на народното просвещение и на Министерството на правосъдието няма нищо за отбелязване. Кредитите са горе-долу в ония размери, в които са били по-рано.

Прави впечатление, че в бюджетпроекта на Министерството на войната липсва обяснителната таблица. В § 1 е казано, че тази таблица ще се одобри от Министерския съвет — много навременно и много правилно. Аз мисля, че не би се намерил никой при сегашното положение в днешните времена да иска да се дадат подробно служителите и поделенията в нашата армия.

Някои народни представители: Браво! (Ръкоплескания)

Инж. Спас Ганев: В бюджетпроекта на Министерството на войната има предвидени 500.000.000 лв. за строежи; миналата година бяха 556.000.000 лв. Споменат е пътища. Военните правят казарми, правят и други работи. Аз мисля, че обикновените строежи би трябвало да бъдат извършвани от Министерството на благоустройството. Ще се каже: защо? Защото Министерството на войната не може да поддържа един персонал от техници, какъвто има Министерството на благоустройството, нито по подбор, нито по количество, нито по специалност. Не говоря за специалните военни строежи — те са си тяхна работа, нека си ги вършат. Но що се касае за линии и пътища, нека ги вършат специалистите. Тазгодишна Министерството на войната прибегна към един начин на задоволяване нуждите си от персонал, като мобилизира отделни лица и ги изпрати в строежите. Това не е редно. Там, гдето се харчат 500.000.000 лв., не може да се задоволява нуждата с мобилизиран архитект или инженер. Правилното е, ако трябва помощ, да се вземе човек и да се плати. Но да се отделят хората от частната практика — а те там твърде много липсват — и да се мобилизират специално за ръководство на строежите, в такъв случай нито се попада на добри, нито това е от полза за едната и другата страна.

Бюджетът на Министерството на земеделието и държавните имоти има увеличение с около 240 милиона лева. Трябва да се отбележи, че числото на персонала в това министерство е расъл най-много, като, от 3.800 служители през 1925/1926 г., са станали 11.500 служители през 1942 г. Никъде в такава съотношение не е расло числото на служителите по едно министерство. Аз все допускам, че има някакво натрупване и че министерството би могло

да се освободи от този баласт на служители, без да пострада неговата работа, а може би тя и да се подобри, защото служителите ще станат по-подвижни и ще дойдат да отговарят на своето назначение повече, отколкото с много хора, писари, писарчета и т. н.

Има един параграф в този бюджет — има го и в други бюджети — за посрещане на гости. Кредитите по този параграф в разните бюджети могат да останат в миналогодишните размери. Най-после, ако потребват пари, по-късно ще ги дадем с допълнителен бюджет. Но нека още от самото начало да не увеличаваме кредита по § 8 от 200.000 лв. на 400.000 лв. Аз се справих и видях, че тия кредити в някои министерства са в старите размери. Добре е тия кредити днес за днес да не бъдат бутани. Ако стане нужда, ще намерим после пари.

В бюджета на Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството увеличението не е голямо — около 40 милиона лева. Предвидени са следните суми: за архитектурни строежи 224.000.000 лв.; за благоустройство — 41 милиона лева; за електрификация — 80 милиона лева, всичко 345 милиона лева. Споменавайки тия милиони лева за строежи, благоустройство и други работи, въобще творчески разходи по министерството, ще трябва веднага да прибавя и другите разходи от тоя вид, предвидени по бюджета на фондовете. Това са: за лечебни сгради 185 милиона лева, за строежи по фонда „Общински налози“ за земи и др. — 60, 90 и 36 милиона, „Съдебни сгради“ — 76 милиона лева, за Дирекция на природните богатства — 21 милиона лева, за изследване, сонди и пр., водоснабдяване и канализация, фонд за доставки тръбни материали — 122 милиона лева, Главна дирекция на строежите, за пътища — 1.030.000.000, за железопътни линии — 166 милиона лева, за водни строежи — 36 милиона лева. Всичко по фондовете 1.822.000.000 лв. А заедно с редовните кредити по Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството за строежи, благоустройство, водоснабдяване и пр. са предвидени 2.167.000.000 лв., отнесени към общата сума на внесенния бюджет 24.500.000 лв., както го изчислих с приспадане на повтарящите се суми.

9% от кредитите отиват за творческа работа. По процент — малко; по цифри — много; а по извършена работа — пак ще бъде малко, поради високите цени. Действително в края на тая година се направи нещо да се степенуват строежите. Аз бих помолил и за следната година овреме да се помисли за това — кои строежи ще бъдат допуснати и кои няма да бъдат допуснати. Във всеки случай днес не е време да разискваме този въпрос надълго. Аз си позволявам да препоръчам, всички обществени строежи — както е и решението на Министерския съвет — които имат особено значение за момента, специално около София и в София, да не бъдат започвани, а да се разрешат частните строежи, специално за жилищни сгради с малки апартаменти. И добре е дори те да бъдат поощрени, за да избегнем жилищната криза, която ще бъде страшна, ако настъпи, и която, мисля, че вече е настъпила.

Засега с какво я разрешихме? Отчасти със строеж и с ликвидиранието — да го кажа малко по-благородно — на еврейските имоти. Ами догодина, когато няма да има къщи да ги раздаваме и няма отгде да ги вземем? В туй отношение, казвам, трябва да вземем специални мерки. И нека проучването в тази посока да не се прави само от служителите, но да се привлечат и малко хора отвън, от тези, които работят в тия браншове, които познават работата. И нека да започваме само онова, което можем да завършим, като имаме пред вид желазото, което ще получим от странство, и цимента, който ще се фабрикува тук. Онова, което не ще може да бъде завършено, нека да не го почваме. Този апел отправям към правителството и настоящично.

С това завършвам бележките си по отделните бюджетпроекти и общите си бележки по законопроекта за бюджета за 1943 г., доколкото съм могъл, през малкото време, с което разполагах, да ги разгледам.

Ще се докосна до един въпрос, на който г-н министърът на финансите твърде често се връща във вчерашната си реч — въпросът за банкното обращение. Ходим, ходим, и всички се връщаме към него — към скъпотиата и спестяванията. Г-н министърът на финансите си даде всичкият труд да докаже на Народното събрание, че не е банкното обращение, което създава безпокойствие и което повишава цените и че поскъпването на известни продукти е по-скоро следствие на липсата от тях, вследствие на малката наличност, вследствие на изчезването им от пазара. Разбира се, той дотук можеше да спре. Аз ще прибавя: цените се покачиха и вследствие на неумели действия на комисарството.

Сега, в края на краищата, за нас и за гражданите не е от значение кое е предизвикало поскъпването, дали банкното обращение, или пък цените са предизвикали обращението. В края на краищата имаме скъпотиата налице. Кое е предизвикало скъпотиата — този въпрос е от значение за Министерския съвет, който ще трябва да търси лек, обезателно ще трябва да търси лек. А ще го търси според дигнозата, която се постави. Ако причината са нормировките, ще бута там. Ако е обращението, ще оттегли пари. Той ще търси. Нас ни интересува следното. Аз и миналата година казах, че ако банкното обращение в отделните граждани бе пораснало, тъй както е пораснало общо, ако въобще в джобовете им се обръщаха много пари, никой нямаше да се безпокои и да приказва тук за тази работа. Но не е такава положението.

На страница 30 от изложението са показани данъците върху доходите и големината на доходите от свободните професии — занаятчиите, търговците, включително и кооперациите. Не ще цитирам поотделно — макар да е много интересно да се знае — колко са обложени от свободните професии, занаятчи, търговци и т. н. Всичко обложени с патент с доход до 20—25 хиляди лева са 30.341 души или 36-6%, а с доход над 20-25 хиляди лева — 63-4%. Значи,

повече от $\frac{1}{3}$ от всички тия, които изброих — занаятчий, търговци и т. н. — имат доход до 25.000 лв. Поне данъчната власт ги е признавала за такива и аз приемам това.

Ясно е, значи, че не можем да говорим за благосъстояние, когато близо 40% от хората със свободни професии са с доход под 25.000 лв. А тези хора пълнят градовете. Там са и работниците, които бихме взели от другата таблица, за индустриалните и търговските заведения. Виджате, че положението на града по доход не е добро. Днес се харчи много, но не от редовния работник, не от хората на свободните професии, нито от занаятчиите, нито от търговците, в голямата им част. От отделни лица — да. От работниците, от тия, които са на пазара, от някой хамалин или колар и т. н. може да се харчи много, но другите работници по фабриките не са добре.

Ето защо, по който и въпрос да се говори тук по бюджета, вие ни се връщаме на цените — черна борса, черна борса, черна борса. Доста много говори г-н Дочо Христов преди мен, за да няма нужда аз да се връщам и да повтарям някои казани от него мисли, да допълням или опровергавам някои негови твърдения. Едно е, което може да се каже: трябва да се направи нещо в това отношение: трябва да се направи възможното в това отношение. Ако за една Дирекция за снабдяването ние харчим, ако се не лъжа, 38 милиона лева и за още някои други помощни дирекции още милиони лева — ще стигнем 100 милиона лева, като турим и Дирекцията за гражданската мобилизация — би трябвало хората, които ръководят тия учреждения, да се напътят и да направят възможното да се коригира положението. Не с наказания. Не смятам, че с наказания ще се постигне много. За някои неща, например за спекулата — да. Но иначе какво ще направим с наказания? Стоици хиляди души ще ги направим подсъдими. Кой не е посегнал и не е вземал нещо не от черната борса — не употребявам този израз — но от пазара, защото свободно се продава?

Нека да се помъчим да даваме малко, но сигурно. Това е единственият лек да не се тича към странныя покупки, което измъчва населението. Аз твърдя това с положителност: измъчва го, защото то трябва да купува според случая, каквото му предложат да купи, безразлично дали в момента има пари в джоба си или не. То купува, защото не знае дали утре ще му предложат. Тази несигурност създава тежко положение и безпокойство. И тя ще се премахне само когато се започне да се дава, макар и по малко, но сигурно. Как ще се разреши този въпрос, нито е мястото, нито е времето сега да го разискваме.

Но пари има. Имат пари ония хора, които печелят лесно. В търговците започнаха да се явяват пари, защото те се изправиха от стоки. Нови не могат да набавят и парите остават. Купят още един път стока, вземат я по-скъпо, продават я на същата цена и капиталът започва да се стопява. Има пари например в земеделските стопани, които имат истинско стопанство. Това е истината. Няма защо да казваме винаги, че е лошо, лошо, лошо. Не е тъй лошо. Няма пари другите, за които говорих преди малко. А ние сме длъжни да се грижим еднакво за всички. Не можем да кажем: най-сетне тия са теглили толкова години, нека сега прогледнат. Дай Боже да прогледнат! Но и другите трябва да прогледнат, защото и те не са били в охолност миналите години.

Аз мисля — без да съм специалист — че има увлечение. Сегашният министър на търговията беше тръгнал в началото така, но се върна. Защо се заминава с толкова много артикули? Защо се задоволява всичко да нормират? Никой не може да провери дали се спазват нормировките. Завчера чета за чорапите: та да бъдат с такава плетка, че туй, че онуй — толкова лева, и т. н. Ами ако искам по тази заповед да си купя едни чорапи, аз не знам как ще проверя дали търговецът ми дава такива чорапи или не. И това го е измислил пак някой чиновник, не го е измислил министърът на търговията. Защо става туй? В друг брой на „Държавен вестник“ по-рано бях срещнал, че се нормират канцеларските карфици. Бе, джандъм, с хиляди ли кутийки ще купуваме канцеларски карфици, с които започваме преписките, та трябва и тях да нормираме! Като отидем да купим една кутийка за 5, за 8 или за 9 лв., никой не обръща внимание, защото карфици се купуват рядко. Защо е това увлечение да се нормира всичко? Нека се намерят няколко продукта, които са от значение, и да се нормират, а за другото да се каже: позволява се на търговеца такава печалба, а оттам нататък той да си продава, като знае, че трябва да води книги. Има доказателство по колко е купил и по колко продава. Ако го събраме, че продава с повече от 20 или 30%, нека знае — би увиснал на възето. (Ръкоплесквания) Сега някой проверява ли нормировките? Никой. Днес ми казваше един другар: „Какво разправяш, че нормирал чорапите? Иди виж на ул. „Търговска“, 250 лв. за един чифт мъжки чорапи!“ Така няма да отидем напред. Туй не, може да продължава. Трябва да турим на всеки магазин контролор! А какво ще излезе и с контролора? Като го турите, ще го охранят малко и ще се овърши, ще узакони работата. А това е още по-страшното. Нека, г-да, да отидем към простото. Има една немска поговорка, която като че ли ние сме взели и у нас: „Защо тъй просто да го направим, когато може по-сложно да се направи!“ Така се подиграва на желанието на някой, който иска непременно да усложни работата.

Никола Василев: Като тоя, който е писал това в „Зора“, гдето го четохме.

Инж. Спас Ганев: Има ги. — Аз се връщам пак към въпроса, с който бях започнал — банкното обращение, и ще си позволя няколко разсъждения по него, без да се спирам надълго, защото времето е напреднало.

Аз си позволих да съпоставя и да използвам таблицата на стр. 28 за банковите влогове. Тъй както са дадени влоговете, както са посочени като спестявания в Пощенската спестовна каса, в Българската земеделска и кооперативна банка, без държавните фондове и без предпозиранията, на частните банки и на популярните банки и исках да видя как вървят влоговете по отношение на банкното обращение, дали те растат в същия размер, в който расте банкното обращение. Аз използвах последната графа на тая таблица за всичките влогове. А тази графа е образувана, според както можах да открия, от влоговете в Пощенската спестовна каса, в Българската земеделска и кооперативна банка, без предпозиранията, от влоговете в популярните банки и от всички влогове на частните банки. Ако направим едно сравнение на влоговете към банкното обращение, ще намерим приблизително следното отношение: че в 1939 г. банкното обращение се отнася към влоговете, които аз изброих, както 1:4.75; с други думи, до 4.75 пъти банкното обращение е по-малко, отколкото влоговете. Лишно е да давам междинните числа, ще се спра на последното тъй, както е дадено. Там отношението е 1:1.62; с други думи, банкното обращение е порасло повече, отколкото влоговете. Може да се направи бележка — допускам да бъде коригиран — че към тези влогове трябва да прибавим и облигациите на заема, защото и те са спестяване. Аз исках да ги прибавя, но не можах да се справя колко са облигациите на частни лица и фирми и колко са на учреждения, защото участват в Земеделската банка, в Народната банка, и кооперативните банки; там има второ превнасяне, не са само частните лица, които са правили спестявания. Но да ги вземем, че са 5 милиарда, пак увеличението на спестяванията не е толкова голямо, колкото е увеличението на банкното обращение. Ако вземем само спестяванията, отношението е 1:4.3; значи, изпускам търговските влогове в частните банки, а оставям само влоговете в популярните банки, в Земеделската и кооперативна банка и Пощенската каса. Отношението от 1:4.3; до последната 1942 г., според данните, които са дадени тук, отива към 1:1.97. С други думи, картината се рисува тъй: банкното обращение расте, би трябвало, по здравия разум, и влоговете да растат. Това обаче не става. Защо? Или част от хората държат парите в себе си и не ги внасят — имаме такива доказателства — или пък една част тика парите си в разни имоти, или пък, като н-бю, давам себе си и някои други, заключавам, че спестяването не може да расте вече в оня размер, в който е расло по-рано, защото сумите, които са необходими за живота, са по-големи. С други думи, ние вземаме повече пари, но заедно с туй не можем да отделяме за утрешния ден и да правим спестявания.

Никола Василев: Не е право.

Инж. Спас Ганев: Помислете, г-н Василев, и ще видите, че ще бъде право.

Министър Добри Божилов: Още 5 милиарда са в Народната банка, както ви казах.

Инж. Спас Ганев: Като турим и тях.

Министър Добри Божилов: И 10 милиарда заем в бонове.

Инж. Спас Ганев: Десетте милиарда не са от частни лица и дружества; имаме ги от банките повторно записани.

Министър Добри Божилов: Не от капитал, от влогове. И те са станали на облигации.

Инж. Спас Ганев: Трябва да ги спаднем от влоговете.

Министър Добри Божилов: Спаднати са, ние даваме чисти влогове.

Инж. Спас Ганев: Много ясно е, че днес спестяванията не стават в оня размер, в който ставаша по-рано, защото нуждите на живота са много по-големи, защото стойността на продуктите е по-висока — не искам да употреба думата скъпоти. Върху тази работа би трябвало да се замислим и да намерим начин. А той ще бъде пак в намаляване на цените. Опит се направи да се задържат цените, но за жалост не се задържаха, а си тръгнаха нагоре. Сега, ако можем не да върнем, а да задържим цените, ще бъде от голяма полза за бъдещето на страната. Така няма да има туй страшно безпокойствие, което тормози хората. Аз не знам дали всички могат да наблюдават положението. В момента всички има какво да ядат, малко са хората, които могат да кажат, че са гладни; може да има хора без възлища, но горе-долу кретат. Безпокойствието иде за утрешния ден. А това безпокойствие ще бъде поправено само със съответно коригиране на цените.

Г-н министърът на финансите спомена — аз трябва да побързам, за да приключа преди 8 часа дори — че е необходима връзка между финансовата и стопанската политика. Поддържал съм, поддържам го и сега, ясно е на всекиго, че прите министерства — Министерството на финансите, Министерството на търговията и Министерството на земеделието — трябва да образуват една спайчена система — казвам го тъй, защото се изразявам по технически език — трябва да образуват един триъгълник в статистиката, една здрава триъгълна система, защото всички други системи са лабилни, подвижни.

Никола Василев: Това съществува.

Инж. Спас Ганев: Те трябва да бъдат постоянно във връзка, защото, каквото и да направи министърът на финансите, ако той няма помощта на министъра на търговията и на министъра на земеделието,

всичките негови пресмятания ще отидат нахалос, и обратно: каквото и да прави министърът на търговията, другите двама министри могат да го провалят. Ето този триъгълник — той може да се възглавява и от министър-председателя — ще трябва да урежда стопанския живот и да го урежда с здрава ръка, без да се чувства, че го уреждат трима души.

Още едно условие има за спокоен живот и за спокойно гледане на бъдещето. Към дейността на тия трима министри е от значение и дейността на един четвърти министър — на министъра на вътрешните работи, защото всичките техни действия, най-идеални и най-съгласувани, могат да бъдат провалени от политиката на оня апарат, който наричаме администрация и полиция и който със своите действия или със своята незаинтересуваност може да попречи при прилагането на техните наредби. И в туй отношение аз няма да се впускам в подробности, ще кажа само: има какво да се желае и тук. Не е необходимо да се казва какво трябва да се желае.

Г-да народни представители! Аз привършвам. Когато днес е пламнал целият свят, когато утре водовъртежът може да увлече и нашата малка страна, когато и днес, и утре ще става въпрос дали страната ни да бъде или да не бъде, щега с нищо не може да има. Тогаз, когато от хората, които ще пратим по границата или на бойното поле, ще искаме да жертвуват своя живот, ние, които днес носим отговорности за подготовката на бъдещето на нашата страна, трябва да направим ако не същите жертви, то поне жертви, прилични на техните. С други думи, аз искам да кажа конкретно: ние тук трябва да смятаме, и вие там на министерската маса, че свещенодействуваме. И за туй много неща, които са позволени на другите граждани във, на нас не са позволени. (Ръкоплескания. „Браво!“) Ние ще трябва да пипаме с чисти ръце и всички наши действия — частни, вътрешни и политически — да бъдат под стъклен капак, за да вижда цял народ, че тук хората действуват само за едно — за благото на отечеството, че те действително забравят себе си и жертвуват дотоликова, доколкото задълженията им позволяват да жертвуват. Това ще бъде най-много, което ще окуражи нашите войници. Защото, спомнете си, през миналата война се изпълни нашата българска поговорка: „Рибата от главата се вмириша.“ И действително главата се вмириша страшно много, за да се вмирише и разплуе целият фронт. Нека да не очакваме такива моменти и тогава да мислим какво да правим. Нека не смятаме, че това са подозрения, както един наш млад другар го сметна и окачестви този или оня като якобинци. Якобинец съм! Всички на въжето, които в днешния момент търгашествуват!

Всички на въжето, които искат да използват положението! („Браво!“ Продължителни ръкоплескания) Ако аз съм един от тия, аз да бъда първият на въжето! Само така ще спасим и изведем нашата страна на добър край.

Г-да народни представители! За да завърша, ще трябва да добия и още нещо: много хора днес се увличат и плачат, че туй няма, че онуй няма, че хлябът е малко, другото не стига. Вярно, можем да си приказваме за това, приказваме го и тук и търсим дали има обективни причини за туй. Но да мислим, както една част мислят, че ако някак си се смени положението ние ще започнем да ядем по един самун хляб и по едно тенеке сирене — лъжат се! Ако положението се смени, ние ще работим и ще правим самуни, но не за нас, а за другите. На нас ще дават само толкова, колкото да можем да вдигаме копачката да правим пътища, да правим железници, по които да бъде мчкано и тормозено българското племе.

Аз апелирам оттук към всички тия, които — по-рано или преди години — можеха да мислят туй и онуй, днес да мислят само едно: всички усилия, всичко, каквото може да дадем като хора и като общност, да го дадем, за да създадем и запазим действително днешна уголемена България, за да бъде тя утре велика и благоденстваща! („Браво!“ Бурни и продължителни ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Днешното заседание е приключено. Съгласно чл. 9 от правилника за вътрешния ред, Народното събрание има в седмицата четири редовни заседания: във вторник, сряда, четвъртък и петък. Председателството, в съгласие с правителството, предлага да имаме заседание утре, събота, и в другиден, понеделник.

Когато г-да народни представители приемат предложението, Народното събрание да има заседание в събота и понеделник, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

За заседанието утре, събота, 26 декември, 15 ч., председателството, в съгласие с правителството, предлага следния дневен ред:

Точка единствена:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1943 г. — продължение на разискванията.

Когато г-да народни представители приемат предложения дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Затварям заседанието.

(Затворено на 19 ч. 55 м.)

Подпредседател: Д-Р ПЕТЪР КЮСЕИВАНОВ

Секретар: АТАНАС ЦВЕТКОВ

Началник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ

